

DE OVERHAAL

2012

- De geschiedenis van de bibliotheek
- Een verloren buurtschap
- De families De Wit-Kager
- Veenhuizen

De Overhaal is een uitgave van
de Stichting Historisch Heerhugowaard

Colofon

Stichting Historisch Heerhugowaard
Opgericht 22 augustus 2005

Bestuur

Siem de Haan, voorzitter
Rob Estoppey, secretaris
Jan de Vries, penningmeester
Gemma Groot bestuurslid

Secretariaats- en redactieadres

Lommerhof 46
1702 VV Heerhugowaard
Tel. 072 - 57 132 93
E-mail:
historisch.heerhugowaard@quicknet.nl

Ledenadministratie

Petra Cevat
Rozenlaan 75
1702 TG Heerhugowaard
tel. 072 - 57 424 61

Donateurs

Men kan donateur worden voor minimaal euro 12,50 per jaar, méér mag ook. Dit is inclusief toezending van het jaarboek *De Overhaal*.
Bankrekening: Rabobank 1138.26.192
t.n.v. Stichting Historisch Heerhugowaard

Jaarboek De Overhaal

De *Overhaal* is een uitgave van de Stichting Historisch Heerhugowaard. Voor leden/donateurs is het jaarboek gratis. Losse nummers zijn, zolang de voorraad strekt, na te bestellen voor € 8,00 plus € 2,50 verzendkosten

Copyright

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

Redactie, vormgeving en opmaak

Rob Estoppey, Petra Cevat, Gemma Groot,

Oplage

700 stuks

Druk

Drukkerij Gerja, Waarland

Inhoud:

- Pag. 3 Geschiedenis van de bibliotheek
Pag. 9 Archeologie in Heerhugowaard
Pag. 11 Een verloren buurtschap van Hhw
Pag. 17 Wie goed doet!
Pag. 18 De Heer van Jericho
Pag. 23 Families De Wit-Kager
pag. 32 De ouderwetse overhaal. Gedicht
Pag. 33 Hoe een Morris in de Berkmeer een vuilnisbelt tegenhield
Pag. 37 Veenhuizen
Pag. 41 De weeskamer van Heerhugowaard
Pag. 44 Groot en klein Bethlehem aan de Groenedijk
Pag. 47 Hardnekkig "ontuig"
Pag. 48 Cornelis Tromp
Pag. 50 Wie, Wat, Waar....?
Pag. 51 Riet, rijshout en spiegelend water
Pag. 52 Het rijk der duizend eilanden
Pag. 55 Leden/donateurs lijst

Is er toekomst voor De Overhaal?

Het vullen van een blad als De Overhaal is ieder jaar weer een hele klus. Het is steeds de bedoeling om ons magazine te vullen met interessante, leesbare artikelen over het verleden van onze gemeente. Een woonplaats die inmiddels is uitgegroeid tot ruim 52000 inwoners en daardoor vaak als “stad” wordt aangeduid.

Ook in deze aflevering, nummer acht alweer, vindt u weer een breed scala aan artikelen over de geschiedenis van Heerhugowaard en naaste omgeving. Heel herkenbare zaken als De Heer van Jericho, de emigratie van de families De Wit-Kager en, ook heel leuk, een verhaal over de geschiedenis van de bibliotheek. Maar ook minder bekende onderwerpen komen aan de orde. Zo leest u over een Verloren Buurtschap en hoe in vroeger eeuwen de Weeskamer functioneerde.

Wij bedanken weer iedereen die aan deze editie heeft meegewerkt en er weer iets moois van te maken. Maar om dit ook voor de toekomst mogelijk te maken zijn wij steeds op zoek naar mensen die een verhaal willen schrijven, interessant fotomateriaal hebben of ideeën hebben voor bepaalde onderwerpen.

Over foto's gesproken! Wij hebben in ons digitaal archief inmiddels heel wat beeldmateriaal dat van een uitgebreide beschrijving voorzien moet worden zoals: waar is de opname gemaakt en wanneer, wie of wat staat er op etc? Dit is eigenlijk alleen mogelijk met de hulp van oorspronkelijke Heerhugowaarders. Het Regionaal Archief Alkmaar kan hiervoor richtlijnen geven en wil daarbij ook de helpende hand bieden. De foto's worden dan ook op internet geplaatst. Dus zoekt u een leuke vrijetijdsbesteding neemt u dan gerust contact met ons op.

Een andere wens is het opzetten van een website. Ook daarvoor kunnen wij nog heel wat inbreng en kennis gebruiken.

U ziet, er is nog wel wat werk aan de winkel. Om de uitgave van De Overhaal ook voor de toekomst veilig te stellen en de historie van Heerhugowaard levend te houden kunnen wij dus best nog wat hulp gebruiken.

Kortom, met uw medewerking gaat De Overhaal en het verdere werk van de Stichting Historisch Heerhugowaard nog een mooie toekomst tegemoet.

Weer veel leesplezier toegewenst namens bestuur en redactie,

Siem de Haan voorzitter

DE BIBLIOTHEEK NU, MAAR HOE IS HET ONTSTAAN.....?

Jeannette Dobbelaar en Ria Kootker, bibliotheek medewerkers

Iedereen kent natuurlijk de Heerhugowaardse bibliotheek, vaak de Bieb genoemd, gevestigd in het gemeentehuis aan de Parelhof. Maar hoe en wanneer is die bibliotheek eigenlijk ontstaan en wat waren de doelstellingen van zo'n boekenuitleen?

Een eerste aanzet tot het ontstaan van een bibliotheek werd gemaakt in De Noord in de ruimte onder in de kerktoren van de Heilige Hartparochie. Vrijwilligers verstrekten op zondag vanuit de kerk leeswerk, voor zover daar behoefte aan bestond. De eerste boeken waren geschonken door parochianen. Bij de bouw van het Don Boschhuis in 1930 verhuisde de uitleen van boeken hiernaartoe. Uitsluitend na de hoogmis op zondagmorgen was het mogelijk om een boek te lenen. Daarvoor moest men per boek een dubbeltje leesgeld betalen. Het assortiment bestond hoofdzakelijk uit ontspanningslectuur. Deze parochiebibliotheek was aangewezen op uit legaten verkregen lectuur en op het geld dat binnen kwam uit de leesgelden. De Stichting Dorpsbelang Noord maakte zich in de jaren 50 sterk voor de bouw van een dorps huis met bibliotheek, want vond men..

'De vrijetijdsbesteding buiten verenigingsverband is, voor zover controleerbaar, slecht. Vooral de schoolvrije jeugd kan in de avond niets geboden worden. Onze plattelandsjeugd is op deze manier bezig een z.g. asfaltjeugd te worden.'

Het dorps huis kwam er en werd in 1962 geopend en ingezegend door pastoor C.J. Berkhout. Door het verschuiven van twee biljarttafels met een kleine tafel ertussen werd een uitleenruimte gecreëerd. Om een boek te kunnen lenen moest de leesliehebber vijf of tien cent per week betalen. Er was een catalogus van de boeken, zodat je thuis de boeken kon bekijken die je wilde lenen.

de Bibliotheek
Kennemerwaard

De boeken waren allemaal gekaft in bruin kaftpapier, je kon ze niet zelf uitkiezen en je kon ook niet afgaan op een mooie koft of iets dergelijks. Alle boeken leken dus op elkaar. Daarom was het handig dat je ze thuis al kon bekijken. Na de bouw van het dorps huis verhuisde de bibliotheek naar de noordoostkant hiervan, waar thans de Anna zaal is gevestigd. Dit moet zo rond 1964 zijn geweest. De uitleenpost was toen een klein vierkant hokje (nu opslagplaats van de muziekinstrumenten van de drumband) in het Dorps huis met ca. 1500 boeken, alleen romans en jeugdboeken. In het begin ontvingen de medewerkers een boekenbon van f 15,- of f 25,- per jaar als vergoeding. Meestal kregen ze met kerst ook nog een fles wijn, een kerstbrood of een rollade aan huis bezorgd door een bestuurslid. Later verdienden ze f 1,- per uur dat nog weer later werd verhoogd naar f 2,50.

Heerhugowaard centrum

In Heerhugowaard bestonden veertig à vijftig jaar geleden drie bibliotheekjes die alle drie een aparte zuil vertegenwoordigden. Namelijk katholiek, gereformeerd en neutraal. Na kerktijd kon men boeken lenen in de katholieke en in de gereformeerde bibliotheek. De Nutsbibliotheek was ondergebracht in een vertrekje van garagebedrijf A. de Groot tegenover café de Swan. Deze drie bibliotheken boden hun lezers beperkte openingstijden, namelijk 1 uur per week. Ieder voor zich had het moeilijk om de boel draaiende te houden.

De drie vrouwenverenigingen; De Platte-

Boven

De eerste permanente vestiging van de bibliotheek in het centrum werd geopend in 1966

Onder

In 1982 werd in De Noord een nieuw gebouw in gebruik genomen waarin o.a. de bibliotheek werd gevestigd

landsvrouwen, het Katholieke Vrouwen-gilde en de Christelijke vrouwenvereniging, samen verenigd in de Stichting Samenlevingsopbouw namen het initiatief om een Openbare Bibliotheek op te richten.

Het licht werd op groen gezet door de "Streekverbetering", een project met subsidie, en men kon aan het werk. In 1965 telde Heerhugowaard ca. 8.000 inwoners. Afgevaardigden van de drie verschillende zuilen werden door de Provinciale Bibliotheek Centrale (P.B.C.), het overkoepelend orgaan van het bibliotheekwezen, uitgenodigd om de mogelijkheden te bespreken. Er werd een voorlopig bestuur samengesteld uit afgevaardigden van de

drie zuilen. Op 4 april 1966 was de Openbare Bibliotheek Heerhugowaard een statutair feit.

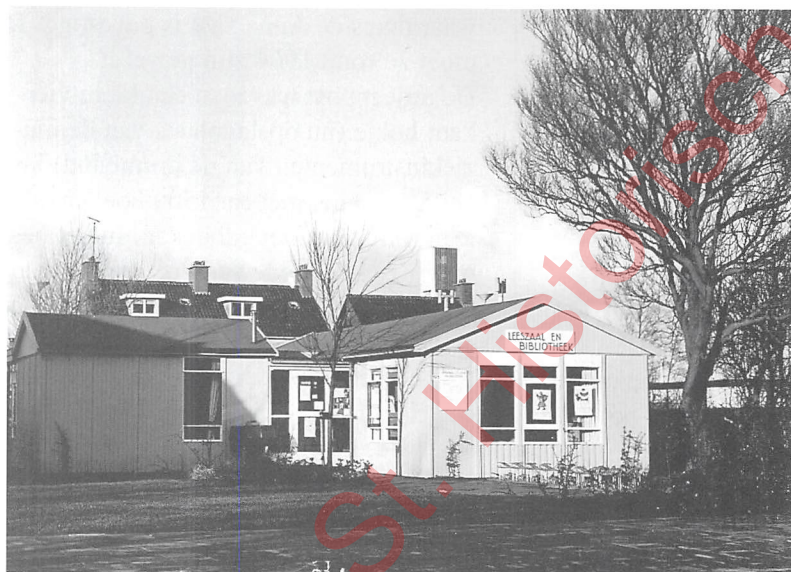
Verschillende bibliotheken werden bezocht om ideeën op te doen. Er ging een paar jaar overheen voor alles in kannen en kruiken was. De gemeente was een belangrijke medespeler in het geheel. In de overgangsfase werd Heerhugowaard bezocht door de bibliotheekbus. De bibliotheekbus was een initiatief van de P.B.C. Die ging van de stelling uit: "Ieder dorp, hoe klein ook, moet voorzien worden van lectuur".

Deze "bibliobus" stopte op afgesproken plaatsen. Ondertussen gingen de werkzaamheden door om een permanente bibliotheek van de grond te krijgen. De gemeente had een noodgebouw over en ook een plekje grond, naast het vroegere groentebedrijf van Maarten Kooy aan de Middenweg. Opening vond plaats op 10 september 1966. Voor de inrichting gebruikte de gemeente oude spullen uit het gemeentehuis. Zo stond er in de bibliotheekruimte, die uit één vertrek bestond, de lange eikenhouten tafel met raadzetels. Deze deed dienst als leestafel. De uitleening vond plaats achter een afgedankt bureau. Het was een succes! De eerste week werden er 700 leden ingeschreven, en binnen enkele maanden had de bibliotheek 1.000 leden. Er was 1 bibliothecaresse in dienst, bijgestaan door 6 vrijwillige medewerkers.

Het Kruis kreeg ook een filiaal, op de zolder van het dorps-huis, maar dit bleek niet levensvatbaar.

Hoe ging het verder in De Noord?

In 1968 werd de uitleenpost in de Noord erkend als "filiaal" van de openbare bibliotheek Heerhugowaard en werd daarmee gefinancierd door het Rijk en de gemeente. In datzelfde jaar werd er ook een nieuw bibliotheekgebouw geopend op de Middenweg 537A. Dit werd officieel geopend op 26 oktober door de toenmalig burgemeester mr. A.F. Molleman. De bibliotheek had nu veel ruimte! Voor die tijd een grote bibliotheek met veel

De bibliotheek aan de Olmenlaan

De vestiging in Middenwaard (onder) werd geopend door H.K.H. prinses Margriet (midden) Rechts burgemeester Stuijbergen en echtgenote aan de andere kant E. Huisman en zijn vrouw

licht, mooie kasten, goed meubilair en een keukentje. Alleen was men vergeten de aansluiting voor de kachels aan te leggen. Dat werd een haastklusje voor de mannen, want het moest wel klaar voor de opening.

De groei van de lezers en van boeken maakten dat het gebouw steeds voller werd. Enkele cijfers: in 1968 had de bibliotheek zo'n 300 leden en 3100 banden en in 1982 ca. 850 leden en ruim 8000 banden. In de jaren 70 kon het dorps huis niet meer voldoen aan de vraag naar ruimte. De sterk toegenomen leesbehoefte en het groeiende aanbod van boeken leidden tot de bouw van een aparte uitleenbibliotheek in een dependance van het dorps huis. Maar alles rustte tot op dat moment op particulier initiatief. In 1973 kwamen de vrijwilligers in dienst van PBC en kregen ze een echt salaris.

Inmiddels was in 1975 de Bibliotheekwet in werking getreden, deze hield o.a. in dat 80 m² veel te weinig was. Volgens de normen diende men met een werkgebied van 2000 inwoners de beschikking te hebben over 300 m². Er werd toen een begin gemaakt met de bouw van "t Rondeel" met boven de bibliotheek een ruimte voor Handbal Vereniging "Hugo Girls" en een hobbyclub.

Op 14 augustus 1982 was de officiële opening van Bibliotheek Heerhugowaard-De Noord op Middenweg 541A. De documentatie van De R.K. basisschool "de Sint Joseph" staat in de bibliotheek, zodat de kinderen voor spreekbeurten en werkstukken naar de bibliotheek komen. Nog maar net gevestigd in "t Rondeel", werd de bibliotheek bedreigd met sluiting. Het bestuur van de bibliotheek Heerhugowaard moest fors bezuinigen. Door het Noordender filiaal te sluiten dacht men deze bezuiniging snel te kunnen toepassen. Felle protesten van de Noordender gemeenschap konden dit onheil voorkomen.

Op 7 mei 2007 (officieel 7 juni) is de bibliotheek samen met de Rabobank en de Gemeente een onderdeel van de Service winkel Info(N)oord geworden.

De ontwikkelingen in 't Centrum

Het in 1966 in gebruik genomen noodgebouwtje aan de Middenweg was al snel te klein en er kwam een nieuw gebouw aan de Olmenlaan. Daar werd begonnen met een nieuw uitleensysteem, het tokensysteem. Dit systeem werkte met plastic mapjes. Het systeem was minder bewerkelijk, maar de controle ontbrak volledig, zodat materialen aan de lopende band verdwenen. In 1977 werd overgegaan op het "Karto systeem", waarbij een foto werd gemaakt van ieder abonnement + boek + datum van inlevering.

De eerste jaren werd er door 6 (later 10) medewerkers op vrijwillige basis gewerkt, daarna werden ook zij beloond met 1 gulden per uur.

In 1978 heeft Heerhugowaard al 28.000 inwoners waarvan 7.350 mensen lid zijn van de bibliotheek (ruim 25 %). De collectie bestaat ondertussen uit 30.000 boeken en 135 tijdschriften. Er vinden ca. 25.000 uitleningen per maand plaats.

Met de snelle groei van de Heerhugowaardse bevolking is ook het gebouw aan de Olmenlaan is al snel te klein. Er worden plannen gemaakt voor een nieuw onderkomen, centraal gelegen naast Cultureel Centrum "De Schakel" en het winkelcentrum. Het wordt een gebouw met een totale oppervlakte van 1800 m². De volwassenenafdeling op de begane grond en de jeugdafdeling op de eerste verdieping. Op 24 januari 1984 wordt de nieuwe bibliotheek door H.K.H. Prinses Margriet geopend. Drie dagen later, op 27 januari 1984 krijgt de bibliotheek de Cultuurprijs uitgereikt door de Culturele Raad.

Organisatieverandering

Op 5 oktober 1998 werd door het bestuur besloten om een nieuw voorgesteld organisatiemodel verder uit te werken. De eerste stap was het formeren van een nieuw managementteam door het aanstellen van drie teamleiders met als eerste opdracht om te komen tot de definitieve implementatie van een nieuwe organisatiestructuur per 1 januari 2000. Op die datum zag inderdaad de nota

“*Samen sterker*” het licht; een beleids- en formatieplan organisatieverandering. Er ontstonden drie teams:

Volwassenen Informatie, Volwassenen Leesbevordering en Jeugd Informatie & Leesbevordering. Deze nieuwe structuur moest ook fysieke vorm aan gaan krijgen in een nieuw gebouw van drie verdiepingen, met een gezamenlijke ontvangsthall gekoppeld aan een vernieuwd gemeentehuis. Februari 2001 verscheen het bedrijfsplan 2002-2005 onder de titel “*Onderweg naar een nieuwe bibliotheek*” Ondertussen werd er ook onderzoek gedaan naar nieuwe wijzen van inname en uitlending, onder ander door bij het supermarktwezen te rade te gaan. Zodoende werd bibliotheek Heerhugowaard een voorloper in het gebruik van scanners en ontlad/oplaadplaten bij het uitlenen. De oude schuifbalies verdwenen en er kwamen inleverbrievenbussen.

De bibliotheek 2006

De Stichting Openbare Bibliotheek Heerhugowaard stelde zich ten doel binnen de Heerhugowaardse samenleving het vrije verkeer van informatie in het algemeen te bevorderen. Zij spant zich in om zoveel mogelijk inwoners in haar werkgebied te bereiken en schenkt speciale aandacht aan mensen die niet zo vaardig zijn in de omgang met boeken en elektronische media. De bibliotheek maakt deel uit van het sociaal-cultureel voorzieningensysteem in het werkgebied en draagt bij aan de maatschappelijke en overheidsdoelen gericht op:

Boven:

De nieuwe vestiging aan de Parelhof wordt in 2006 geopend

Midden:

De bekende boekenauto van de jeugd afdeling is meeverhuisd. Deze auto gaat al een paar generaties lang mee.

Onder:

Bij de verhuizing vanaf Middenwaard worden de medewerkers van de bieb geholpen door jeugdige lezers.

1. het beter geïnformeerd zijn en daardoor beter functioneren van mensen in de informatiemaatschappij;
2. het beter begrijpen van mensen en het ervaren van verschillende culturen;
3. het bevorderen van het lezen en het gebruik van media, in het bijzonder bij het bestrijden van achterstand op informatie-, lees-, en taalontwikkelingsgebied;
4. het bevorderen van participatie in het cultureel leven in de regio;
5. vrijetijdsbesteding.

Verhuizing naar de Parelhof

Een nieuwe bibliotheek met een heel bijzondere jeugdafdeling, tot stand gekomen in samenwerking met veel kinderen uit Heerhugowaard. Gestart in 2006 en daarna voorgezet.

Kinderen komen graag, liggen lekker te lezen, raadplegen de verschillende p.c.'s, ontmoeten elkaar, gaan aan de slag met verschillende materialen en bekijken de tentoonstellingen. Ze blijven langer en ouders hebben moeite om hun kinderen mee naar huis te krijgen. De bibliotheek verandert langzamerhand van een opslag voor boeken in een plaats, waar kinderen werken aan verbeelding en aan het verwerven van kennis. Een proces is in gang gezet waarin de jeugdbibliotheek zich transformeert in een ideeën fabriek voor en van kinderen.

Kinderen maken samen met professionals informatie en verhalen toegankelijk, geven er betekenis aan en voorzien informatie van nieuwe contexten en inspireren zo andere kinderen.

De "verhuizing" van boeken naar het nieuwe gebouw werd georganiseerd door kinderen van de Montessorischool. In een lange rij werden de boeken naar de overkant gebracht.

Op 8 december 2006 opent de bibliotheek haar deuren aan de Parelhof. De collectie stond in het vorige gebouw gesorteerd op auteur (romans) en sisonummer (informatief). In de huidige bibliotheek staat de collectie ingedeeld op genre en in sfereilanden.

De bibliotheek vandaag is een gebouw van vier verdiepingen, met een totale oppervlakte van ca. 3.400 m². Elke verdieping kenmerkt zich bovendien door een eigen sfeer en de bekende boekenauto van

Samenwerkingspartners:

Basisscholen, speciale basisscholen, kinderdagverblijven, peuterspeelzalen, naschoolse opvang, brede school, remedial teachers-groep H.H.waard., scholen voor voortgezet onderwijs, regionaal opleidingscentrum, consultatiebureau, Stichting Welzijnswerk (diverse afdelingen), IPA-BO, gemeente Heerhugowaard (o.a GOA), muziekschool, theater Stoepjee (jeugd), netwerk cultuureducatie, Probiblio, cultuurcentrum De Schakel, regionale thuiszorg, stichting Schrijvenswaard, Literair café, artotheek, bibliotheken, Onderwijs Begeleidingsdienst.

Op 31 december 2006 bestond de collectie van de Bibliotheek Heerhugowaard uit 106.152 materialen.(boeken, CD's, CD-Rom's) Naast de eigen collectie zijn 964 materialen gehuurd van Probiblio. Heerhugowaard heeft dan 49.750 inwoners waarvan er eind 2006 15.552 personen en instellingen stonden ingeschreven als lid van de bibliotheek.

de jeugdafdeling is meeverhuisd. Deze auto gaat al een paar generaties lang mee. Bij de Stichting Openbare Bibliotheek Heerhugowaard zijn nu 38 medewerkers in vaste of tijdelijke dienst en 4 personen in dienst via een uitzendbureau.

Bovendien maakt de organisatie gebruik van de diensten van 20 vrijwilligers die zeer verschillende werkzaamheden verrichten: bestuur, boekendienst aan huis, uitlending in tehuizen, onderhoud en beheer van de gebouwen, jeugdactiviteiten. Bibliotheek Heerhugowaard maakt vanaf 1 januari 2009 deel uit van Bibliotheek Kennemerwaard samen met de bibliotheken van Alkmaar en Castricum. De nieuwe organisatie bedient een werkgebied van ongeveer 175.000 inwoners, heeft 9 vestigingen en een enorme collectie van boeken, bladmuziek, cd's, games en dvd's. In totaal werken er binnen de organisatie ongeveer 130 beroepskrachten.

Hoe ziet de toekomst er uit?

De maatschappij verandert in hoog tempo. Zeker als het gaat om het gebruik van media en het begrijpen van hoe die media in elkaar grijpen. De bibliotheek als best bezochte publieke instelling vormt voor een groot deel van de bevolking, van jong tot oud, van Alkmaar, Heerhugowaard en Castricum een natuurlijke plek om die veranderende wereld te begrijpen. Een bibliotheek die blijft hangen in oude dienstverlening en geen oog heeft voor die veranderende omgeving is op termijn ten doede opgeschreven. De in het land best presterende bibliotheken hebben innovatie onlosmakelijk verbonden met hun dienstverlening.

Bibliotheek Kennemerwaard wil zo'n bibliotheek zijn, eigentijds en midden in de lokale omgeving. Zichtbaar, aansprekend en bereikbaar zijn daarbij de kernwoorden.

Bronvermelding:

-Wie leest die feest, 25 jaar bibliotheek Heerhugowaard

- 't Contact dd. 20-01-2012 geschreven door Jos Beers.

-Jaarverslag Bibliotheek Heerhugowaard 2008

ARCHEOLOGIE IN HEERHUGOWAARD, JAZEKER!

Tekst en beeld: Ceciel Nyst

Als ik vertel dat ik me bezighoud met de archeologie van Heerhugowaard trekken mensen regelmatig verbaasd een wenkbrauw op. Heerhugowaard is modern, is Stad van de Zon en is duurzaam, maar archeologie, nee, dat ligt er niet voor het oprapen. Wie goed kijkt ziet wel oude statige stolpen langs de Middenweg, een molen op de dijk en het monumentale Veenhuizen achter de oude Groenedijk. En inderdaad, de Grote Waard heeft de meeste oude sporen weggespoeld, maar toch is er nog volop ondergronds verleden te ontdekken.

De gemeente is verantwoordelijk voor de archeologische resten in de bodem. Sinds 2007 is dat wettelijk bepaald en geregeld via bestemmingsplannen. Ook het feit dat de verstoorder van de bodem het archeologisch onderzoek betaalt. De gemeente zorgt voor een goede afweging of onderzoek nodig is door middel van de Archeologienota Erf Goed en de beleidskaart.

In de nota Erf Goed is onderscheid ge-

maakt tussen te verwachten en bekende vindplaatsen in de gemeente. Zo kunnen er prehistorische resten worden aangetroffen, al is de kans erg klein. Op enkele duinruggetjes in de Broekhornpolder liggen mogelijk sporen uit de Bronstijd of IJzertijd. De kreekruigen en oeverwallen van de twee geulen die in het Neolithicum de gemeente doorsneden, kunnen bewoond zijn geweest. Uit de periode dat Heerhugowaard een meer was, tussen circa 1248 en 1631, zijn vreemd genoeg nog geen vondsten van bijvoorbeeld scheepvaart en visserij bekend.

Reeds bekende vindplaatsen zijn bijvoorbeeld plekken waar molens hebben gestaan. Heerhugowaard kent een kleine vijftig verdwenen molens, waarvan de fundering veelal nog in de bodem is achtergebleven. Bij De Draai zijn resten opgegraven van een 17e-eeuwse molen, omdat deze bedreigd werden door de geplande ontwikkeling van de woonwijk. Ook sporen van buitenplaatsen uit dezelfde tijd

Delen van het houten scheprad van windmolen De Draai gevonden tijdens archeologisch onderzoek.

Rechts:

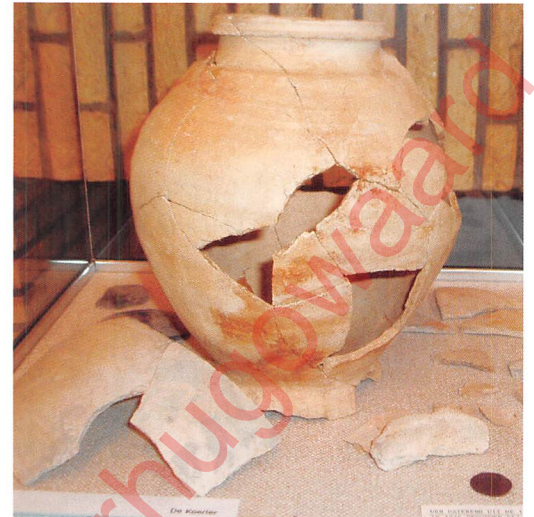
De middeleeuwse bewoners van voor de Grote Waard hebben ook hun sporen achtergelaten, zoals deze pot in het Poldermuseum laat zien.

kunnen in de bodem worden gevonden. Uit archiefbronnen en oude kaarten kan worden opgemaakt dat ook hier een handvol van dergelijke statige huizen, voorzien van bijgebouwen en een mooie tuinaanleg, heeft gestaan.

Onderzoek gebeurt samen

De ongeveer duizend professionele archeologen werkzaam in de Nederlandse archeologie, worden bijgestaan voor onderzoek en advies door amateurarcheologen die lokaal of landelijk verenigd zijn. Zij hebben een waarschuwendende functie bij toevalsvondsten, ze ondersteunen archeologisch onderzoek of doen zelf onderzoek als de gemeente geen onderzoek kan of wil vereisen. Maar misschien wel de belangrijkste rol is het vergroten van draagvlak voor het verleden. Via uitgaven als de Overhaal en de Poldergeest en in het Poldermuseum wordt de archeologie van de regio zichtbaar gemaakt. De gemeente Heerhugowaard speelt daarin ook een waardevol rol. Door middel van onderzoek (zoals de recente studie naar de cultuurhistorie van het buitengebied), routes en evenementen worden burgers geïnformeerd over hun verleden. Daarbij worden de jongste inwoners niet verge-

Scholieren bezoeken met veel interesse de opgraving bij De Horst.

ten. Op de foto is te zien hoe scholieren geïnteresseerd de sporen en vondsten van het veldonderzoek langs de Middenweg bekijken. De archeologen vonden hier bij De Horst houten balken die mogelijk verwijzen naar een van de 17e-eeuwse buitenplaatsen. Het hout moet nog precies gedateerd worden.

Vondsten, foto's en tekeningen van archeologisch veldonderzoek worden overigens naar het Provinciaal depot voor Bodemvondsten in Wormer gebracht. De Provincie werkt momenteel hard aan een nieuw depot. Dat Archeologisch Informatiecentrum komt in Castricum en wordt ingericht met een spectaculaire presentatie over de archeologie van heel Noord-Holland.

Dankzij al deze initiatieven komt archeologie tot leven. En dat is nodig, want onzichtbaar maakt kwetsbaar en erfgoed is bovenal van ons allemaal.

Ceciel Nyst werkt als archeologisch adviseur voor gemeenten bij Cultuurcompagnie Noord-Holland.

Aan de Huigendijk en de Molenkaai

EEN VERLOREN BUURTSCHAP VAN HEERHUGOWAARD

Tekst: Henk Komen

Eind vorig jaar had men in de Schermer een feestje. De vernieuwde molenbiotoop rond de drie strijkmolens bij Rustenburg werd officieel geopend. De molenbiotoop is het gebied rondom een molen, dus de grond waarop een molen staat en de kaden en de sloten in de directe omgeving van een molen. De drie strijkmolens langs de Noordschermerdijk zijn gerestaureerd en draaien weer geregeld. De oude molensloot (de sloot zuidelijk van de molens) is uitgebaggerd. De dammen naar de molens zijn vervangen door bruggen. De windbelemmerende bomen zijn verwijderd en er zijn enkele houten, gepotdekselde, zwart geteerde molenschuren geplaatst. Deze zijn gemaakt door molenmaker Jan Poland uit Broek op Langedijk, degene die voorheen zijn molenmakerswerkplaats had aan de Draai in Heerhugowaard. Het landschap rond de molens is weer in oude stijl teruggebracht.

Het had ook een Heerhugowaards feestje kunnen zijn als de drie strijkmolens, gelegen in de uiterste zuidoost hoek van Heerhugowaard niet bij een gemeentelijke herindeling in 1993 naar de Schermer waren gegaan. Tot dat jaar behoorden deze molens, vanaf hun bouw omstreeks 1630, eeuwenlang tot Heerhugowaard. Goed om eens stil te staan bij dit verloren stukje Heerhugowaard dat door de herinrichting,

De voormalige Heerhugowaardse strijkmolens K en L bij Rustenburg na het herstel van de oude situatie in 2011. De zuid-sloot is uitgebaggerd en de bruggen zijn teruggekeerd.

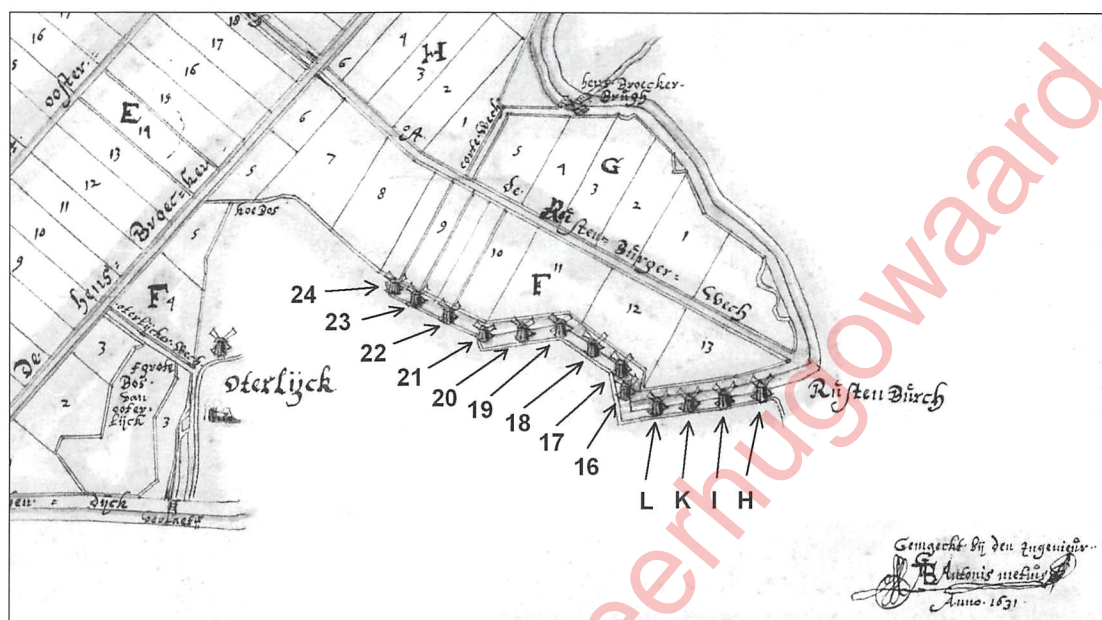
uitgevoerd door Landschap Noord-Holland, er weer bij staat alsof de tijd daar heeft stilgestaan. En zo hoort het ook rondom deze drie rijksmonumenten. Tot 1941 eigendom van de polder Heerhugowaard en toen overgegaan naar de provincie en sinds 2000 is de Stichting Schermer Molens eigenaar. Oorspronkelijk hebben daar vier molens gestaan op een strook land aan de zuidzijde van de ringvaart langs de Huigendijk. Die strook liep door tot de brug over de ringvaart welke toegang gaf tot het dorpje Rustenburg.

Daarop stonden ook enkele dubbel bewoonde arbeiderswoningen die samen met de strijkmolens een buurtschapje vormden behorend tot Heerhugowaard. De overkant (oostzijde) van de toenmalige brug heeft altijd tot Rustenburg behoord. Hier staat nu het hotel-café-restaurant De Gouden Karper.

Bij de molens staan enkele informatieborden. Die geven de indruk dat het hier om Schermer molens gaat. Alleen wordt genoemd dat Heerhugowaard de bouw van die molens bij Rustenburg indertijd heeft betaald. Dat is niet helemaal juist. Dat betalen klopt wel, maar deze molens hebben nooit gediend om de Schermer droog te malen of te houden. Het zijn molens die door Heerhugowaard daar zijn neergezet, op indertijd Heerhugowaards grondgebied, en ze dienden al die eeuwen uitsluitend om Heerhugowaard droog te houden. Geen Schermermolens dus, maar Heerhugowaardse molens, altijd geweest en daarom is het de moeite waard aan dat verloren en vergeten stukje Heerhugowaard eens wat meer aandacht te geven.

Hoe is dit voormalig buurtschapje met zijn molens en huizen aan de zuidzijde van Heerhugowaard, vastgeplakt aan het dorpje Rustenburg, indertijd ontstaan? Na de drooglegging van de Heerhugowaard

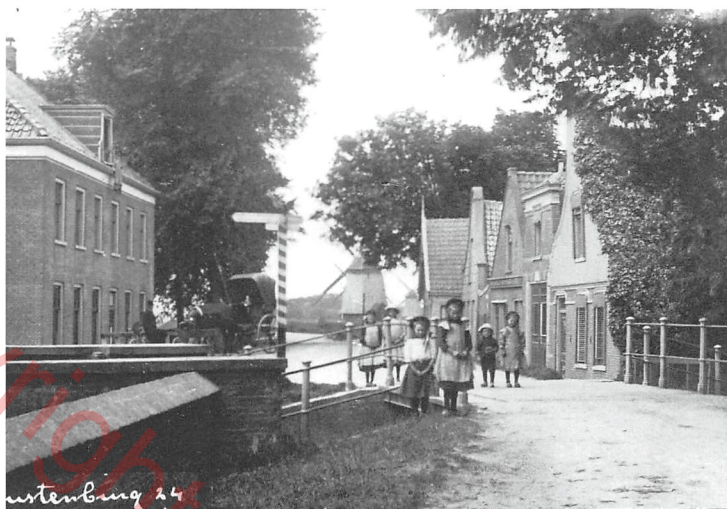
De situatie in de zuidoost hoek van Heerhugowaard op een kaart uit 1631 met daarop de molens aan de Molenkaai (de molens 16 t/m 24) en de strijkmolens langs de Huigendijk (de molens L, K, I en H) bij Rustenburg. Al deze molens zijn door Heerhugowaard gebouwd en dienden eeuwenlang voor de bemaling van de Waard. Nergens stonden meer molens bij elkaar dan in deze buurt.

bleek de ringvaart om de nieuwe polder veel te klein om al het overtollige water, uitgemalen door tientallen molens, te bergen en vervolgens af te voeren. Er moesten extra molens gebouwd worden om het water uit de ringvaart te malen en vervolgens te transporteren richting Alkmaar en richting de Zuiderzee (nu IJsselmeer). Deze extra molens werden strijkmolens genoemd. Ze kwamen te staan langs de Hoornse vaart bij Alkmaar, bij Oudorp en bij Rustenburg in de meest zuidoostelijke hoek van Heerhugowaard. In deze zuidoost hoek, op het eind van de Heerhugowaardse Rustenburgerweg, kwamen vier strijkmolens die de letters kregen van oost naar west: H, I, K en L. Het zijn achtkantige binnenkruiers gebouwd omstreeks 1630. De molen H staat er niet meer. Deze is afgebroken in 1941. Daardoor is molen I nu de meest oostelijke. Deze verbrandde in 1826, werd herbouwd in 1844 en verbrandde op 5 februari 1863 opnieuw als gevolg van blikseminslag. Molenaar, tevens metselaar, Hendrik van Essen (1799-1868) ontsnapte toen aan de dood, maar zijn medebewoner metselaar Gerrit Gool (1842-1863) uit Ursem kwam om. De molen werd in 1864 herbouwd.

Vlakbij de strijkmolens van Rustenburg stonden nog een hele rij molens die het

water van de Heerhugowaard naar de ringvaart maalden. Dat waren de molens op de grens van Oterleek, zuidwestelijk van de Rustenburgerweg. Hier ligt nu het fiets/wandelpad de Molendijk. Oorspronkelijk lagen hier drie ondermolens, drie middenmolens en drie bovenmolens. Twee ondermolens werden gesloopt. Zij werden overbodig na de invoering van de vijzel welke meer water opmaalde dan het daarvoor gebruikte scheprad. De molens die in 1817 overbleven, hadden nummers. Van oost naar west langs de Molendijk waren dat de molens 16 tot en met 22. Nergens in Heerhugowaard stonden zoveel molens bij elkaar als in deze zuidoost hoek van de polder. Vanaf de Rustenburgerweg had je zicht op elf molens. Lange tijd heeft er aan de Molendijk, tussen molen 17 en 18 ook nog een poldertimmerwerkplaats gestaan die werk en huisvesting gaf aan verschillende timmerlieden. Er waren tot de negentiende eeuw steeds twee polderbazen in Heerhugowaard met ieder een poldertimmerschuur, één in de zuidwest hoek bij Butterhuizen en één aan de Molendijk, indertijd Molenkaai genoemd. Daar werden de materialen aangevoerd en verwerkt. Een twaalfstal timmer- en sjouwerlieden heeft er zijn brood verdiend. Uit zuinigheidsoverwegingen ging men over op één pol-

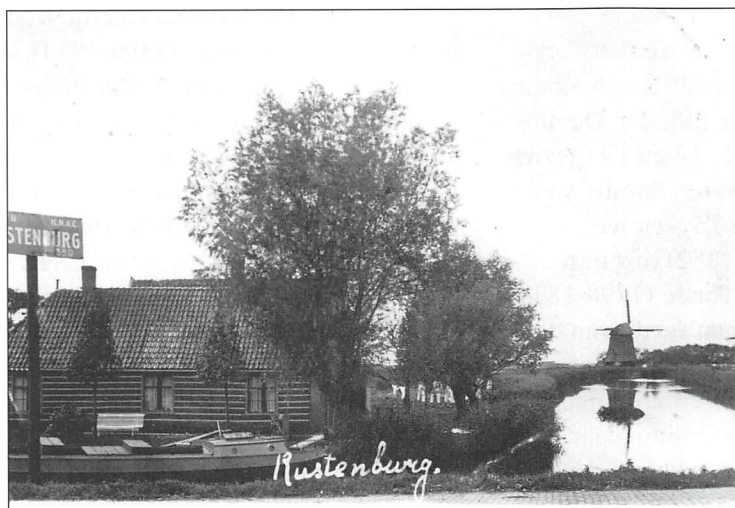

Een foto uit omstreeks 1930 toont ons op de voorgrond de brug en sluis van Rustenburg met op de achtergrond de Heerhugowaardse strijkmolens. Links de herberg De Rustende Man welke in verband met de kanalisatie in 1933 werd gesloopt. Hier loopt nu de rechtdoor getrokken ringvaart van Heerhugowaard langs de Schermerdijk.

derbaas en de timmerschuur aan de Molendijk verdween. De andere, indertijd met een windmolentje op het dak uitgerust, is na 1930 afgebroken.

Het buurtje aan de Huigendijk en de Molenkaai in de zuidoosthoek van Heerhugowaard was een echte molenaarsgemeenschap. Molenaars kwamen en gingen. De gemiddelde leeftijd was indertijd laag, evenals het loon dat werd aangevuld met werk bij de boer, of voor de polder met krozen, het diepen van de sloten en dijkherstel. Je werd als molenaar aangesteld als je kon timmeren, want molens wa-

Links het buurtje aan de Huigendijk bij Rustenburg met de woningen 2 t/m 8. De foto dateert van vóór de kanalisatie in de jaren 1933-1941. Op de achtergrond de strijkmolen I. Indertijd behoorde dit buurtje tot Heerhugowaard. Op de voorgrond links de boot en aanlegplaats van beurtschipper Cees Sijts (Huigendijk 8) die voor de tuinders groenten naar de Broekerveiling bracht.

ren kwetsbaar. Hout slijt en rot snel en met een rietenkap ligt brand altijd op de loer. Dat zagen we in 1863 toen strijkmolen I door brand verloren ging. De regels voor een molenaar waren dan ook streng. In geval van ernstige nalatigheid volgde ontslag. Daartussen lagen gevallen van berisping of boete en dit laatste was bij een jaarinkomen van tachtig gulden een ernstige straf. De meesten deden hun plicht en komen in de notulenboeken van het polderbestuur niet voor. Wel als er iets was misgegaan.

Zo lezen we in 1809 dat Simon Pater zich verregaand onbehoorlijk gedragen heeft door 's nachts niet te malen. Zijn straf was een maand inhouding van loon en ontslag bij herhaling. In 1815 had Jacob Vos niet op tijd gemalen. Het kostte hem zes weken inkomen. De Jong liet in 1864 zijn kinderen en de molen alleen toen zijn molen in bedrijf was. Hij werd ontslagen.

Je kunt je nu nauwelijks voorstellen hoe die vaak grote molenaarsgezinnen in een molen gehuisvest konden worden. Twee kleine kamertjes, twee hosjes en alles even hoekig en ongelijk. Dan de plee over de ringsloot, het schuurtje buiten en acht kinderen binnen. Drinkwater uit de sloot en uit de waterbak. De molens van de Heerhugowaard hadden een goot om de halve molen heen die een regenbak van twee kuub kon vullen. Tragisch waren echter de ongelukken. Meestal kleine kinderen die onder de draaiende wieken van de molen waar zij woonden doorliepen en dan een klap van een roede kregen. Hekken werden pas begin twintigste eeuw verplicht. Van elk dodelijk ongeval werd rapport opgemaakt. Trijntje Jans, drie jaar oud. Terwijl de moeder de vang losmaakte was het kind de molen omgelopen, door een roe geraakt en na 'één of twee snakjes doodgebleven'. De lijst is lang. Jan Huybertsz, Willem Harxs, Garbrand Louris, Jannetje Pieters 'dood en ontwaaid aangetroffen'. Verdrinking was een andere doodsoorzaak. 'Versmoord 's morgens gevonden' heet dat dan. Het lijk moest met de voeten in het water blijven liggen tot er geschouwd en gerapporteerd was. Toch

De molenaarsfamilie Pauw-Hittema voor de Veenhuizermolen omstreeks 1925. V.l.n.r.: Sanne Hittema, Geertje Pauw met haar man Klaas Kleimeer; Trijntje Pauw met haar man Arie van Leyen, Pietertje Pauw-Hittema, molenaar Pieter Pauw. Zittend Nel de Jong en Piet Pauw.

bleef het beroep van molenaar er een dat generaties lang van vader op zoon overging. Ondanks het lage loon. Maar je had vrij wonen, vrij lamplicht en twee pakken kaarsen per jaar. Maar daarvoor moest je 350 dagen dag en nacht klaar staan. De resterende dagen, zo stelde het polderbestuur, waren zonder wind.

Voor het eerst krijgen we wat zicht op de bewoners van deze molengemeenschap aan de Molenkaai en bij Rustenburg als omstreeks 1860 het bevolkingsregister in Heerhugowaard wordt ingevoerd. We zien Jan Molenaar (1820-) en zijn vrouw Aaltje Volkens (1821-) als watermolenaar op middenmolen 21 aan de Molenkaai en Jacob Sloten (1788-) met Trijntje Mul (1794-) als hun burenen op 20. Op de timmerwerkplaats zaten de timmerlieden Jacob Koning (1832-) en Jacob Gerrits (1822-). De molenaars op de molens 16, 17 en 19 (gezien vanaf de Huigendijk) waren familie van elkaar. Op bovenmolen 16 zien we Gerbrand Pauw (1798-1882) met zijn vrouw Trijntje van der Busse (1798-1834). Trijntje is een dochter van Jacob van der Busse (1772-1817) en Antje Spielman (1770-1847). Jacob was eerder molenaar aan de Molenkaai zodat Trijntje haar leven lang in een molen heeft gewoond. Haar

zuster was Bregje (1799-1873) die in 1827 met Dirk Koning (1790-1866) trouwde. Zij kwamen op bovenmolen 17. Trijntje en Bregje werden dus burenen. Gerbrand Pauw en Trijntje kregen tien kinderen. Hun oudste zoon Jacob Pauw (1823-1892) trouwde in 1851 met Marijtje Ham (1824-). In 1861 werd hij door de polder Heerhugowaard als molenaar aangesteld, maar hij was ook timmerman van de polder. Hij kwam op middenmolen 19, dus vlakbij zijn vader Gerbrand en zijn oom Dirk Koning.

We gaan nog even door met het Waardse molenaarsgeslacht Pauw. Een andere zoon van

Gerbrand was Pieter Pauw (1833-1902). Hij trouwde in 1863 met Trijntje Nap (1833-1864). Zij stierf in het kraambed. Pieter hertrouwde in 1864 met Geertje Steenhuis (1838-1899). Pieter en Geertje kwamen op een strijkmolen bij de Zeswielen aan de Hoornsevaart bij Alkmaar (ook een Waardse molen). Ze kregen zeven kinderen. De drie zonen Gerbrand (1870-), Pieter (1873-1939) en Floris (1880-1962) werden alle watermolenaar. Zo ging het beroep van vader op zoon. Pieter trouwde in 1900 met Pietertje Hittema (1877-1946). In 1906 verhuisden ze van de molen bij Oudorp naar de molen van Veenhuizen samen met hun kinderen Geertje (1900-1974), Trijntje (1902-1968) en Pieter (1903-1978). Geertje trouwde met Klaas Kleimeer (1896-1963). Zij werden de opvolgers van vader Pieter Pauw in de Veenhuizermolen en na het overlijden van Klaas bleef Geertje als molenaarster jarenlang de Veenhuizermolen trouw. Haar zuster Trijntje trouwde in 1924 met Arie van Leijen (1898-1973), eveneens uit een molenaarsgeslacht. Hun dochter Pietertje (Nel) was van 1970 tot 1974 molenaarster op de Berkmeermolen en daarna haar broer Arie (1940-).

Weer terug naar de Molenkaai waar nog

De vier strijkmolens van Heerhugowaard gezien vanuit Rustenburg in westelijke richting, omstreeks 1930. We zien van links naar rechts de molens H, I, K en L. Op de voorgrond G. van der Heyden met zijn vrouw voor zijn molen H. Deze had omstreeks 1921 zijn as, wiekenkruis en kap verspeeld en was sindsdien slechts als woning in gebruik. De molen verdween in 1941, Van der Heyden verhuisde in 1934 naar molen L. De laatste bewoner van de gesloopte molen H was van 1934 tot 1941 D. Dudink.

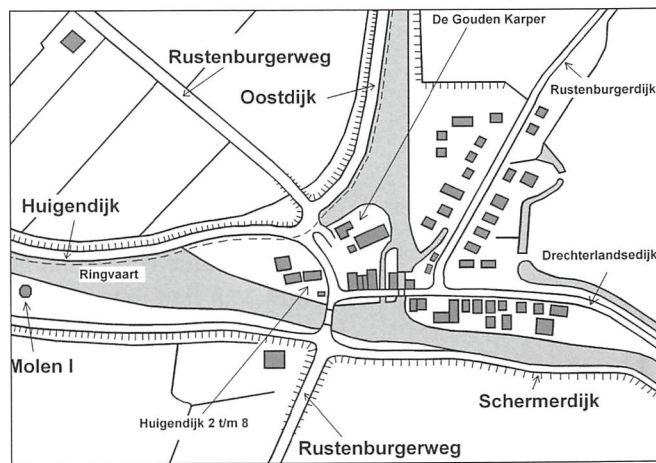
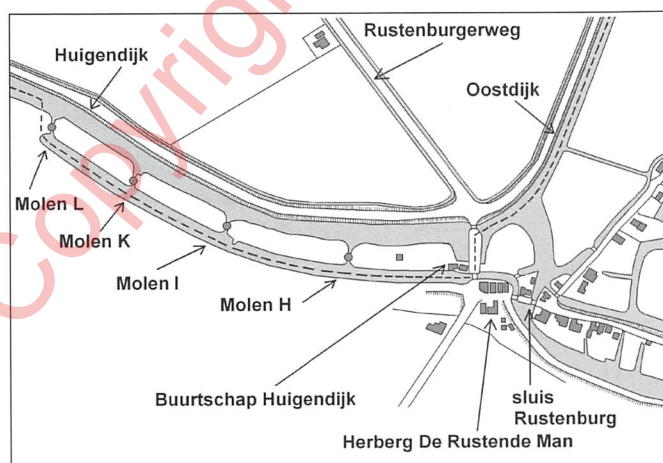
De situatie in de zuidoosthoek van Heerhugowaard in 1830 met de vier strijkmolens, het buurtschapje aan de Huigendijk en rechts het dorpje Rustenburg. Je kon toen niet van de ringvaart van Heerhugowaard varen naar die van de Schermer. Dat moest via de sluis van Rustenburg. De stippellijn geeft de toenmalige gemeentegrens aan van Heerhugowaard.

Rechtsonder:
De huidige situatie

een molenaarsfamilie zat. Die van de eerder genoemde Dirk Koning op bovenmolen 17. Hij had drie zoons. Jacob (1832-) kwam op de timmerwerkplaats aan de Molenkaai, Pieter (1835-) volgde zijn vader op en Cornelis (1839-) trouwde in 1865 met Antje Molenaar (1844-1898) en werd in dat jaar watermolenaar op de strijkmolen L bij Rustenburg. Hij volgde daar Dirk Poland (1831-1903) op die naar de boerderij Oostdijk 25 vertrok en daar een molenmakersbedrijf begon. De molenaarsfamilie Van Leijen zien we ook als molenaar op de Waardse strijkmolens bij Rustenburg. Ze kwamen uit de Schermer. Frederik van Leijen (1759-1837) was daar meer dan vijftig jaar in dienst als molenaar. Zijn zoon Arie (1805-) was eveneens molenaar in de

Schermer en diens zoon werd molenaar op de Hensbroeker molen. Van die tak is Arie van Leijen. Hij trouwde in 1924 met Trijntje Pauw van de Veenhuizermolen. Rond 1910 zat IJzak van Leijen (1866-) op de Rustenburger strijkmolen L en Frederik van Leijen (1880-1958) op strijkmolen I. Ze waren verre neven van elkaar en hadden de eerder genoemde Frederik van Leijen uit de Schermer als voorvader.

Behalve de vier strijkmolens stonden er ook nog enkele woningen op het langgerekte molenerf aan de Huigendijk bij Rustenburg. Die woningen staan er nog. Ze behoorden indertijd ook tot Heerhugowaard, hoewel de bewoners geheel op Rustenburg waren gericht. Bij een gemeentelijke herindeling in 1973

gingen deze woningen naar Ursem. Tussen de verdwenen strijkmolen H en de hier genoemde woningen heeft nog een huis bestaan. Het was een doorgangshuisje. Jan Zwakman (1844-1889) woonde er van 1871 tot 1891 en na hem Jacob Scheringa (1870-). Die emigreerde in 1893 naar Noord-Amerika. Zijn opvolger was Pieter Otjes (1865-1896). Ze waren daar alle drie boer en bewerkten een klein stukje grond aan de Huigendijk. In de andere dubbel bewoonde woningen zat onder andere Aldert Pool (1819). Hij was hoefsmid. Zijn opvolger was Jacob Peetoom, eveneens smid. Ernaast zat Jan Smit (1792-) als bestelhuishouder (besteller van een expeditiebedrijf). Zijn opvolger werd Jan de Goede. Hij was slager, zodat we in dit voormalige buurtje van Heerhugowaard ook een slager zien. Hij was daar niet de enige middenstander. Naast hem zat winkelier Hendrik Gerdes (1815-) en na hem Pieter Fok, manufacturier. Een heel opmerkelijk buurtje, daar aan de Huigendijk. Wie weet dat nog? Molenaars, timmerlieden, een smid, een slager en een manufacturier bij elkaar. De huizen staan er nog, Huigendijk 2, 4, 6 en 8. Aan de overkant, niet tot Heerhugowaard behorend, zien we op Huigendijk 3 het café-restaurant De Gouden Karper, het bekendste café in Rustenburg. In 1933 ging door de kanalisatie de bebouwing aan de zuidzijde van Rustenburg, gelegen in de Schermer, tegen de vlakte. Daar stond toen de herberg De Rustende Man. Eigenaar Jan Kok begon in 1934 een nieuw café aan de overkant. Dat café heet nu De Gouden Karper. Na de familie Kok werd de zaak beheerd door de familie De Geus-Lerch. De Gouden Karper had een paar hotelkamers die in hoofdzaak verhuurd werden aan kostgangers. In 1980 werd de zaak verkocht. Exploitanten kwamen en gingen tot na een binnenbrand de zaak werd verkocht aan de huidige eigenaar Miranda en Cees van de Bemt. Er volgde een grondige renovatie en de bouw van tien nieuwe hotelkamers.

Met het buurtje rond de molens liep het anders af. Met de komst van het gemaal aan de Huigendijk (het huidige poldermu-

seum) in 1877 werden de molens in Heerhugowaard overbodig. De molens aan de Molenkaai werden gesloopt en het slootensysteem gedempt. De strijkmolens aan de Huigendijk bij Rustenburg bleven in dienst tot 1941. Ter bevordering van de scheepvaart in West-Friesland werd een kanalenplan opgesteld. Dit hield in dat de knelpunten in de vaarverbindingen moesten worden opgeheven. Zo'n knelpunt vormden de vier strijkmolens. Je kon niet doorvaren van de ringvaart van Heerhugowaard naar die van de Schermer. Je moest dan de sluis van Rustenburg passeren. In 1941 werd een deel van het molenerf weggegraven om een rechte doorgang te maken van de Heerhugowaardse ringvaart naar die van de Schermer. De strijkmolen H werd daarvoor gesloopt en ook het boerenhuisje dat er ten oosten van stond. Het pand aan de Schermerzijde (tegenover die van Rustenburg), de herberg De Rustende Man, werd eveneens gesloopt. De afslag vanaf de Huigendijk naar Rustenburg en de Schermer veranderde ingrijpend. De strijkmolens verloren hun functie en werden buiten bedrijf gesteld. De kaden en molenkolken vervielen en werden voor zover nodig gedempt of vergraven. In 1934 was het beheer en onderhoud van de strijkmolens al overgedragen aan de provincie Noord-Holland. In 2000 kocht de Stichting Schermer Molens de voormalige Waardse strijkmolens van de provincie en sinds vorig jaar draaien ze na een grondige renovatie allemaal weer zoals vanouds. Maar het eertijds zo markante molenaarsbuurtje leeft voor Heerhugowaard nauwelijks nog in de herinnering.

Bronnen:

J.J. Schilstra, (181). De Heerhugowaard.

H.E. Komen, (2009). Stolpboerderijen in Heerhugowaard, deel II.

RAA, oude bevolk. register Heerhugowaard.

B.W. Colenbrander, (1981). Molens in Noord-Holland.

Mw. P. van Leijen, Goes, gevens familie Pauw, Hittema en Van Leijen.

Noord-Hollands Dagblad, artikelen, mei 2005, dec. 2011.

Foto's: Henk Komen en Cees Modder.

WIE GOED DOET!

Siem de Haan

Het zel braaf veertig jaar terug weze dat de postbôdes van het kantoor in De Waard, de kaarte en brieve an 't sorteren ware, die ze bai het lege van de busse ophaald hadde. Nou was er altemet welders een brief bai met een adres weer ze nou zo indirect gien reid mee wiste, maar in de regel kwam die, eer 't spul een end had, wel op de plaas van bestemming an. Maar met de brief die Arie Zut er deuze keer in 't Kruis uitvist had, zagge ze d'r toch wel een beer in, want op de witte envelop die er puur krukkelig en grimmelig uitzag, stond met hanepôtige letters, dut adres;

AN ONZE LIEVE HEER, IN DE HEMEL

Postcôdes ware d'r in die toid nag niet en het veerdere adres werd ok niet meer anduid. Er stond enkeld, met dezelfde letters an de achterkant skreven:

*ofzender Japie Stoop,
't Kruis, Heerhugewaard.*

Nou moete, volgens de regels van de post, poststukke die onvolledig adresseerd binne, dicht en wel nei de ofzender terugstuurd worre. Maar omdat de manne dut adres allegaar konne, maakte ze de brief toch stiekem open. Het verhaal kwam er op neer dat Japie, die een jaar of tien/twaalf was, ankommende zundag met moederdag heur graag een kadootje geve wou, maar dat z'n spaarpot leeg was en dat ie yedder ok niet an geld komme kon. En of Ons Lieve Heer hem nou meskien an voiftien gulde helpe kon. Z'n vader was doôd, skreef ie en as hai er nou niet voor zurgde, den zou ze met moederdag hêlegaar niks kroige. Hai had op skoël leerd, dat as je voor een áár wat vroege, dus niet voor je oigen, dat Ons Lieve Heer je den meist altoid verhoorde.

Nou, deer stonde de manne, Ze wiste allegaar precies hoe het zat. Alie van Gert Stoop weunde hêlegaar achter in de Jan Gloinisweg. Ze was alweer anderhalf jaar weduwvrouw, D'r man was bai een ongeluk met de trekker te water raakt en verdronken en zai was met zes kloine joôs achterbleven. Ze was een gnep woif van nag maar kwalijk veertig en ze had, neidat ze Gert verloren had, het hoofd er pittig voor weten te houwen omdat ze gelukkig

een opgeruimd karakter had.

Maar met d'r weduwepensioentje most ze d'r vezelf heël dun deur. De poste mochte d'r allegaar graag, want azze ze winterdag, met slecht weer, hêlegaar op 't fietsie nei 't Kruis moste, en den ok nag een pad in, beurde het veul dat Alie ze voor een lekker warm bakkie effies binnen riep.

Met manvolk in huis kreeg ze nag weerders are praat en zoveul wil had ze op slot ok niet. "Weet je wat" zee Arie Zut, de ouwste post: "leite we murgen, as de are manne d'r ok binne, effies met de pet rondgaan. Sachs hale we tien twaalf gulden voor d'r op en den heb zai met moederdag tóch d'r kadootje"

Zö beurde het en toen ze het geld ophaald hadde, kwamme ze net zo'n beetje op tien gulden uit, en dat was ok nag geniesen zo gek. Het briefie van tien werd, téúgen de voorskrifte, in de envelop dein, d'r werd een postzegel opplakt en een dag later bai de Stoopies in de brievebus douwd Dat nou was het ofwachte totdat ien van de manne weerders om een koppie vroegen worre zou. Want om bai de kant om d'r bai luikhore, zou vezelf teveul in de gate lope.

Maar drie dage later kwam d'r op een are menier al een reactie. Bai de binnenkomende post was wéér een brief voor Onze Lieve Heer, die dus oigelijk de ruimte in moete zou.

Toen Arie hem openmaakte lazze de manne, over z'n skouwer heen dút bericht

Beste Lieve Heer .

Heël hartelijk bedankt voor het geld dat ik van u ontvange mocht. Ik heb voor moe een mooi kombakkie en een puddingvorm kocht.

Moe was verlegen bloid, maar ze wou juist wete hoe of ik an dat geld kommen was. Toen ik het vertelde, zee ze dat ik den maar gauw een bedankbriefie skroive most, wat ik nou den doen.

Enkeld, Lieve Heer ,ik had om voiftien gulden vroegen en in de envelop zat enkeld maar een briefie van tien.

Maar die leste voif gulde, zelle die lui van de post er wel uit stôlen hewwe.

De groete van Japie Stoop

DE HEER VAN JERICHO

Tekst: Annie Tamis-Laan

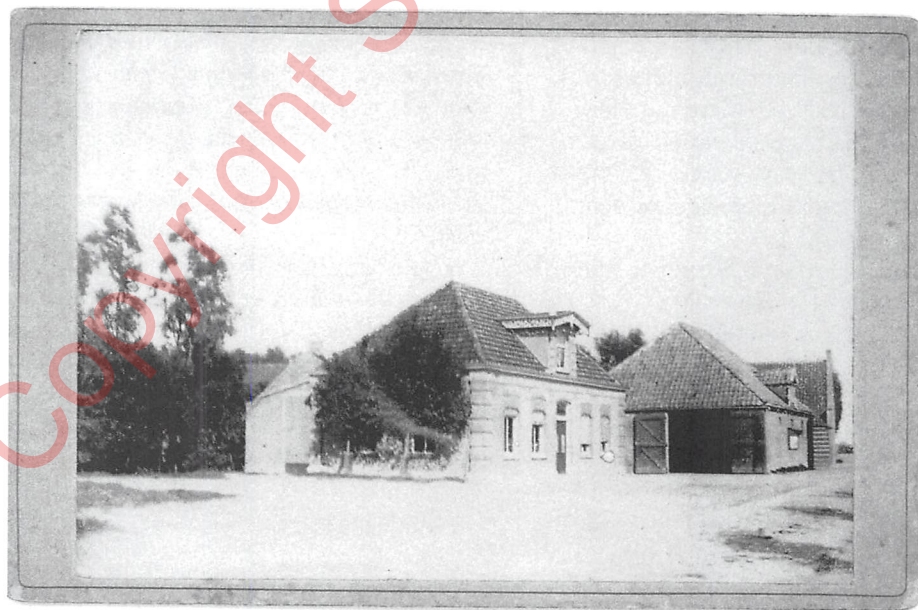
Bij het horen van de naam "De Heer van Jericho" zullen veel Heerhugowaarders direct denken aan het café in het centrum van het dorp aan de Middenweg 247, tegenover de Dionysiuskerk.

Het café en de zaal zijn alom bekend bij de talloze jongeren die daar hebben gefeest en gedanst op muziek van bekende bands zoals Golden Earring, Bintangs en Outsiders. De opmerkelijke naam "De Heer van Jericho" is aanleiding geweest om eens uit te zoeken hoe die indertijd midden in de polder terecht is gekomen en hoe, met name het restaurant, landelijke bekendheid kreeg.

Op de plaats waar Henk van den Heiligenberg in 1949 zijn café begon was al in 1865 een herberg gevestigd. De eigenaar, Dirk Wester, noemde het toen "Café Halfweg". Een toepasselijke naam omdat het halverwege de Middenweg lag. Zijn zoon Jacob volgde hem op en gaf het de naam "Nieuw Halfweg".

Met de komst van het gezin Van den Heiligenberg werd het café naar de familie genoemd. Eigenaar Filippus Hendrikus, roepnaam Henk, van den Heiligenberg en zijn vrouw M.C. van den Heiligenberg-Bleijendaal openden naast het café een restaurant op de plek waar eerder de doorrijstal stond. Het restaurant kreeg de naam "De Heer van Jericho".

Café (Nieuw) Halfweg met doorrijstal aan de Middenweg tegenover de Dionysiuskerk. 1929

Maar hoe kwam Van den Heiligenberg nu aan die naam? Henk was duidelijk geïnspireerd door het boek van Edmond Nicolas "De Heer van Jericho".

Wie was Edmond Nicolas?

Edmond Antoine Joseph Hubert Nicolas werd in 1902 geboren in Roermond. Hij was een Nederlandse schrijver van succesvolle streekromans. Hij was de broer van de beroemde glazenier Joep Nicolas. Edmond was bio-chemicus, in de jaren '50 de eerste televisiekok, hield culinaire radiopraatjes, was journalist en gaf scheikundeles aan het Nijmeegse Canisius-college.

Zijn boek "De Heer van Jericho" kwam uit in 1946 bij uitgeverij het Spectrum in Utrecht. De meeste van zijn romans spelen in Limburg. Zo ook "De Heer van Jericho". Hij stierf in 1976 in Nijmegen.

Het verhaal

De Heer van Jericho is de baron van een van de Limburgse kastelen, die tussen Sittard en Maastricht liggen en bijbelse namen dragen als Bethlehem en Jeruzalem. In de Bijbel lezen we: "Zeker iemand daalde af van Jeruzalem naar Jericho". De baron vond dat een passende naam voor zijn lager gelegen landgoed. Hij was dus De Heer van Jericho. De baron de Hautetaille, zoals hij

Café „Nieuw Halfweg”

H. HUGOWAARD (Zuid)

**Prachtige zaal om er een glaasje bier te gebruiken.
Tevens café. Tijdens het 300-jarig feest 2 biljarts aanwezig.**

Aanbevelend, Jb. WESTER Dz.

heette, werd gerespecteerd in zijn dorp, had goede contacten met de bewoners en de dorpspastoor. Hij liet ze meegenieten op feesten en partijen, maar eiste ook respect en rechtvaardigheid van hen.

Als hun gedragingen uit de hand liepen, liet hij niet na hen te berispen en zo nodig eigenhandig een pak slaag te geven met zijn karwats, een leren zweep.

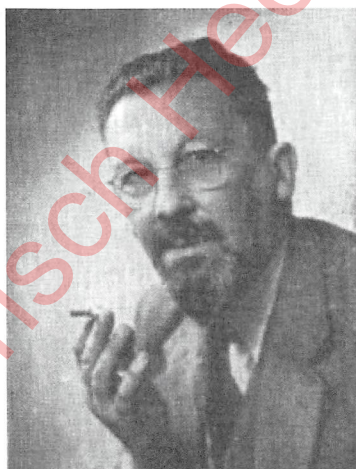
Toen hij zich eens beledigd voelde, werd het pleit beslecht met een duel dat met degens werd uitgevochten in het bos.

In zijn kasteel was alles perfect geregeld door zijn huishoudster Rosalie. Iedere dag werd de tafel keurig gedekt en zorgde de kok Mathurin voor de heerlijkste spijzen met door de baron uitgezochte wijnen.

Op zijn Arabische hengst reed hij door de bossen om de perikelen rond zijn liefdesleven te vergeten. Op zijn hoofd droeg hij dan zijn flambard, een slappe vilten hoed met brede rand.

De opening

De officiële opening van “De Heer van Jericho” was op 31 december 1951. In de herberg vond een bijzondere gebeurtenis plaats die geestig en humoristisch was opgezet. Henk van den Heiligenberg hield van stijl en had brede interesses. Hij was

een bourgondiër pur sang. Bij deze happening waren aanwezig : ingenieur Edmond Nicolas, schrijver van het boek, de hospes Van den Heiligenberg en zijn vrouw, B.J.F. Sutman Meijer, burgemeester van Heerhugowaard met zijn vrouw en de zeereerwaarde heer G.W. van Diest, pastoor van de Dionysiuparochie.

Er werd een notariële ak-

te opgemaakt ten overstaan van notaris Appel uit Obdam.

Dit alles gebeurde in tegenwoordigheid van een twintigtal gasten die verzameld waren in de smaakvol ingerichte laat-19e-eeuwse herberg.

Onder de genodigden bevond zich de Utrechtse stedenbouwkundige ir. De Bruin, in de notariële akte aangeduid als timmerman en aannemer.

De inwijding van het interieur gebeurde o.m. door wat brandewijn met rozijnen over het open haardvuur te sprenkelen.

Daarna hield de burgemeester een geestige toespraak, waarin hij de hoop uitsprak dat hier de geest van de Heer van Jericho tot in lengte van dagen vaardig zou blijven.

“De harmonische rust van de landelijkheid is een gelukkig verbond aangegaan met moderne gemakken en goede smaak”, aldus spreker.

*Herberg/restaurant de Heer van Jericho
Voor de tafel zit Edmond Nicolas, geheel links Henk van den Heiligenberg en zijn vrouw. Op de rug gezien Burgemeester Sutman-Mijer en zijn echtgenote
De wandschilderingen zijn goed te zien*

Ook de heer Nicolas sprak de gasten toe. Hij had bereidwillig toestemming verleend tot het voeren van de naam "De Heer van Jericho", maar stelde enkele zonderlinge voorwaarden die notarieel werden vastgelegd :

- 1. Zo moet de hospes van de herberg elke week vijf cent in het kerkenzakje storten om het bestaan van zijn overbuurman, de pastoor van de Dionysiuskerk, enigermate te verzekeren.*
- 2. Voorts mag hij nooit spruitjes opdienen die met nootmuskaat zijn toebereid.*
- 3. De hospes moet er scherp op toezien dat de dranken uit zijn kelder alleen met kleine slokjes worden genoten. Alleen bij een hitte van tweeëndertig graden Celsius mag iemand een glas bier in één teug legen.*

Zo waren er een tiental voorwaarden. Eenieder die zich tegen deze bepalingen verzet, solliciteert naar de karwats die speciaal voor bezoekers zonder goede manie-

ren aan de wand is opgehangen.

De heer Nicolas heeft eigenhandig de openingsdatum op de muur van de herberg geschreven.

Het interieur

Geïnspireerd door het boek richtte Henk van den Heiligenberg zijn restaurant in naar het verhaal.

Er was een grote open haard en daarboven muurschilderingen. Daarop was de kok Mathurin te zien met zijn koksmuts op. Mevr. Van den Heiligenberg was nu hier "de uitstekende kok, die prima maaltijden bereidde".

Op de andere schildering was het duel te zien dat door de baron werd uitgevochten in het bos.

De schilderingen zijn aangebracht door Rein Snapper (1907-1988). Hij was een Nederlandse tekenaar en illustrator uit Woerden.

Henk van den Heiligenberg was goed bevriend met de pastoor, die wel van een beste sigaar en een goed glas wijn hield. Ook de baron dronk een sherry en trakteerde zijn pastoor op een biertje en een

Links:
Mevr. M.C. van den Heiligenberg als de "voortreffelijk kok" linksboven bij de deur hangt de karwats

Rechts:
Wanneer Edmond Nicolas in de herberg verblijft is hij de man die het vlees met deskundige hand voorsnijdt

Brasil sigaar.

Evenals de Heer van Jericho uit het boek was Henk een intelligente man en een connoisseur, kenner en genietter van wijnen.

Hij zocht bij de wijnen de primeur uit. De karwats hing links van de schouw aan de wand in de herberg. Voor zover bekend heeft niemand hier ooit mee van langs gekregen, want dan zou dat nu nog in het dorp bekend zijn!

Henk ging zelfs zover dat hij zijn dochter, die in 1953 geboren werd, de naam gaf

van de huishoudster van de baron, Rosalie. Eén van de teksten aan de zolderbalken luidde : "Wie zich bedrinkt, die heeft niet goed gedronken".

Als er feest werd gevierd nodigde de baron de notabelen uit aan de grote ronde tafel. In Heerhugowaard zijn ook menige uurtjes in conversatie doorgebracht met de "notabelen" van ons dorp.

Herberg/restaurant de Heer van Jericho met het bekende uithangbord in 1952

Tijdens de polderfestiviteiten treden in
De Heer van Jericho de volgende toporkesten op:

Zaterdag 8 september: BLUE STAR	Vrijdag 14 september: SHORELINE
Zondag 9 september: JACKPOT	Zaterdag 15 september: SPRING
Donderdag 13 september: TAURUS	Zondag 16 september: DE CROSSBAND

Ook in het voorcafé zal een paar maal een duo voor
de nodige sfeer trachten te zorgen.

**MIDDENWEG 247, TELEFOON 02207-11237,
HEERHUGOWAARD**

Advertentie uit 1979

Landelijke bekendheid

De heer en mevr. Van den Heiligenberg hadden wel eer van hun werk. De sfeer en de kostelijke gerechten werden geroemd en hun faam verspreidde zich door het hele land.

Zelfs de pers ging erover schrijven. In de Panorama van 18 januari 1952 werd uitvoerig de loftrumpet gestoken. Men schreef o.a. :

"Wanneer u ooit in de buurt van Heerhugowaard komt en u bij die gelegenheid over een hongerige maag of een beetje vrije tijd beschikt, dan dient u zich onverwijld naar "De Heer van Jericho" te begeven. In deze herberg kunt u uw maag verwennen en als u daar niet van gediend bent, kunt u er in ieder geval tot de ontdekking komen, dat het leven nog zijn prettige momenten heeft."

En over het interieur werd het volgende geschreven :

"Zodra men de deur van deze herberg achter zich heeft loopt men over een zwart-wit geplavuise vloer rechtstreeks de negentiende eeuw binnen. De zware ovale tafels, de statige hooggerugde stoelen met sleepoten en een fraaie ouderwetse kast maken de indruk dat ze daar minstens een eeuw staan.

Een man die voor de grote schouw gaat

zitten wordt op slag zelf een negentiende-eeuwer, die zo nu en dan zijn glas wijn neerzet en zijn hoofd opheft om te luisteren of hij het geratel van de postkoets nog niet hoort."

Ook het Horeca-vakblad van 6 juni 1952 wijdde er een artikel aan en schreef o.a. : *"Zo herleeft in de 19e-eeuwse herberg "De Heer van Jericho" met wandschilderingen van Rein Snapper en gebouwd naar de tekeningen van Ir. Nicolas de sfeer van een stuk levendig en amusant Nederlands proza."*

Menige Heerhugowaardse familie heeft haar feest, jubileum of receptie afgesloten met een copieus diner in de herberg. Ook kwamen er, op afspraak, gezelschappen uit het hele land. Om er enkele te noemen : directie van de Hoogovens uit Velsen, bestuurders van het Provinciehuis, kopstukken uit de landelijke politiek (KVP en VVD), doktoren uit Nijmegen en vele anderen.

Henk van den Heiligenberg ging in 1972 "met pensioen". Hij overleed in 1995 en zijn vrouw in 2010. Bij de overdracht aan zijn dochter Marion ging het hele complex, dus restaurant, café en dancing, verder onder dezelfde naam. Het fraaie uithangbord, met de baron op zijn paard, dat bijna 30 jaar de gevel had gesierd, verdween voorgoed in 1980. Daarna kwamen de nieuwe eigenaren met hun eigen exploitatie

Door de oprukkende nieuwbouw zal ook dit stukje Middenweg met zijn vele herinneringen binnenkort voorgoed verleden tijd zijn.

Bronnen:

- Beeldmateriaal en feiten: mevr. M. van den Heiligenberg, dochter van Henk van den Heiligenberg
- Koninklijke Bibliotheek, Afd. knipsels, Den Haag
- Noemenswaard: Henk Komen

Een ijzersterke band

FAMILIES DE WIT-KAGER

Jos Beers

Op 22 september 2012 is in Holambra (Brazilië) een reünie gehouden van alle families De Wit-Kager waarvan de oorsprong in Heerhugowaard-Noord is gelegen.

Halverwege de vorige eeuw trouwden vier zonen van Klaas de Wit met vier dochters van Hendrik Kager, en alle vier gezinnen die daar uit ontstonden hebben zich (gedeeltelijk) gevestigd in Holambra - de plaats waar veel meer Nederlanders naartoe zijn geëmigreerd.

Vandaar ook de naam van de plaats in Brazilië: HOLLAND-AMERIKA-BRAZILIË.

De familie De Wit heeft in De Noord een markante plaats vervuld, en in Holambra net even goed - en doet dat in beide plaatsen nog steeds. Vandaar in deze Overhaal uitgebreid aandacht voor deze familie.

Vader Klaas de Wit trouwde in 1911 met Marie Ruijter, ruim een eeuw geleden dus. Klaas en Marie kwamen te wonen in Lutjebroek, waar ze ook allebei vandaan kwamen. Klaas was tuinder, maar hun huis in Lutjebroek was klein, het stond maar 2 meter van de weg af, en aan de achterkant was er alleen een bleekveldje. Nauwelijks ruimte dus om kinderen een slaapruijme te bieden, en helemaal geen ruimte voor ze om te spelen. Klaas ging daarom op zoek naar een andere woning - en vond die ver van huis, in Heerhugowaard. Een kleine eeuw geleden stond zo'n grote afstand nagenoeg gelijk aan emigreren naar een ander land, reden waarom moeder Marie het helemaal niet zag zitten. Een belangrijk argument van Klaas om zijn vrouw mee te krijgen was dat het een groot huis betrof, vlak bij de kerk en de school en met een grote tuin. Hij had het huis op een openbare verkoop ge-

kocht, en het vooraf nauwelijks gezien. Het mocht dan wel aantrekkelijk lijken, maar het huis had vele mankementen: het rieten dak vertoonde gaten, de WC die over de koeieniersput stond was wankel, de oude drinkwaterput was een vieze poel (drinkwater kwam pas rond 1927), de hooischoor zat vol rattengaten, vensters konden niet meer open. Het was een eldorado voor langpotten en muggen: zonen Jan en Jaap kregen regelmatig malaria.

Het was een klein formaat boerenhuis, met 6 bunder tuinbouwgrond eromheen. Dat was in die tijd groot genoeg voor een tuinder om zijn gezin van te onderhouden. Klaas ging vooral bloemkool tussen de aardappelen telen, daarna gele kool. En, als extra inkomstenbron, had Klaas de eerste 5 jaar ook nog een stuk of wat koeien. Klaas had een Lutjebroeker schuit meegenomen om de producten naar de Langedijker veiling te varen, een anders gebouwde schuit dan Langedijker schuiten. Een Streker schuit was meer geschikt om te zeilen; Langedijker boten waren vletten met een motor erin. Door de afwijkende schuit en zijn manier van telen werd Klaas daarom de Streker genoemd.

Herinneringen aan de omgeving

Het huis stond op de plek waar nu De Zicht is gevestigd. Om het duidelijker te maken, is er een herinnering van oudste zoon Jaap aan de omgeving:

"Naast ons was het bedrijf van Klaas Oudeman, met een werkmanshuisje ertussen van Jan Schuit. Klaas Oudeman heeft mijn vader veel ge-

Voor het ouderlijk huis van de familie de Wit (ca 1956)

*Volwassenen vlnr vader Klaas de Wit, Gert, Piet, Stien en Truus
Kinderen vlnr Nel, Gerard, Thea, Ria en baby Carla.*

Thea is het kind van Gert en Stien, de andere kinderen zijn van Piet en Truus. Links is de verbouwing te zien, waar Gert en Stien waren komen wonen na hun huwelijk.

holpen; mijn vader is veel met hem omgegaan. Ze zaten beiden in het bestuur van LTB en KVP, ze hadden een kaartersrondje. Het bedrijf van Klaas Oudeman was een gemengd bedrijf van 22 ha. Aan de overkant woonde Pauw Oudeman, die moest op zijn kleine bedrijf vechten voor zijn brood. Naast ons land, aan de andere kant, woonde een andere broer, Piet Oudeman. 500 m verderop woonde nog een Jan Oudeman. Verder nog 2 burenen die kerkmeester waren en een metselaar met gezin (Gerbrand Langedijk). Dan nog een slager, een schoenmaker en een bakker met een onnoemelijk aantal kinderen. In de bakkerij liepen ook de kippen rond. Er stond nog een boerderijtje schuin tegenover, waar Timus Weel met zijn Aagje woonde. Ook aan de overkant woonde Piet Mol, maar die was protestant. De buurt werd gedomineerd door het levendige bedrijf van Klaas Oudeman, een hele positieve man."

De producten werden dus met de boot vervoerd, maar de ene sloot naast het huis was veel te breed en de andere te smal. Jarenlang heeft Klaas de Wit erover gedaan om dit slootje uit te graven - waarbij de prut over het land werd uitgereden met de kruiwagen. Elk jaar opnieuw stortte de sloot weer gedeeltelijk in (door het drijfzand onderin). De reis naar de veiling was ook een lange, zware tocht: onderweg een dijk over met een lorrie (via het draaien aan een lier), verder varen tot de sluis van Heerhugowaard en de sluis van de Langedijkerpolder, en uiteinde-

Familie de Wit (ca 1942)

Bovenste rij vlnr Piet, Jan, Jaap, Joop en Gert

Onderste rij Trien, Toos, moeder Marie, Vok, vader Klaas, Lies.

Moeder Marie de Wit-Ruijter is op de foto tussengevoegd; zij was eerder in 1933 overleden.

lijk de veiling van de Noordermarktbond. Uren kostte de reis.

De tuinbouw zat Klaas de Wit niet mee: de aardappelprijs viel te vaak tegen, rond 1930 overviel hem ook de aardappelschimmelziekte, en de galmug die de kool-opbrengst tot een minimum reduceerde.

Hard werken

Het was hard werken in die eerste jaren in Heerhugowaard, vooral de overgang vanuit de Streek (waar het leven meer op orde was) zorgde voor een heel arme periode. Het leven in Heerhugowaard was in die tijd zelfs zo zorgelijk, dat de oudste kinderen (Jaap en Jan) als wens bij de koperen bruiloft van hun ouders hadden of ze weer niet terug naar Lutjebroek konden verhuizen. Het leven was zwaar, en omdat het op het land maar niet lukken wilde stond ook het huwelijk onder druk. Klaas was wel, naast zijn zorg voor zijn gezin, een echte gemeenschapsman: een man met inzicht, waardig genoeg om gekozen te worden in tal van verenigingsbesturen. In die tijd was het daarom alleen werk, kerk, acties als oud papier ophalen ten behoeve van de propagandaclub voor de RK Staatspartij, inzet voor plaatselijke verenigingen - en nooit vakantie. Er was alleen af en toe een schoolfeest, wat er uit bestond om met de paarden en de paardekar van Klaas Oudeman naar Bergen gebracht te worden.

Of ze gingen met de fiets, vader en moeder met het hele gezin. Dat bestond inmiddels uit Lies, Jaap, Jan, Trien, Gert en Joop (die toen al Flip en Flap werden genoemd), Toos en Piet. Daarna is er nog een tweeling geboren, die allebei na de geboorte zijn overleden. Later werd nog Vok geboren. Er is nog een broertje Niek geweest, dat heel jong is overleden.

Toen de oudste jongens wat groter werden, gingen ze meewerken op het land. In de kool of de piepers, maar ook in de augurken (als de aardappelen van het land waren), of in de spinazie. Het gevolg was dat werkman Cor Hoogland daardoor niet meer nodig was en ook niet meer betaald hoefde te worden - dat spaarde toen al zo'n f 20,- per week uit. Eindelijk kwamen er toen mogelijkheden voor een beter bestaan - wat ook al bevorderd werd door een betere ziektebestrijding van aardappelen.

*Het gezin Kager (ca 1945)
Staannd vlnr Truus, Stien, To en Gré
Zittend op stoelen vlnr Cees, moeder Marie en Trien
Zittend op de grond vlnr Nel, Piet en Annie.*

Moeder overleden

Moeder Marie is in 1933 plotseling overleden op 46-jarige leeftijd. Juist doordat het zo onverwacht gebeurde, was er sprake van een enorm verlies. Pas een jaar of 5 na het overlijden van zijn vrouw, ging het met Klaas wat beter. Hij was er meer voor zijn kinderen, zijn tuinderij ging eindelijk goed, hij werd een groot aanvoerder op de veiling. Hij kwam ook in het bestuur van de grootste veiling van Noord-Holland, die in Langedijk.

Oudste dochter Lies nam na het overlijden van haar moeder het huishouden op zich, totdat ze met Jan Bakker uit Grootebroek ging trouwen. Zus Trien nam het huishouden over, totdat zij in 1942 als zuster Josien naar het klooster ging, naar de Augustinessen in Delft. Daarna heeft To het huishouden gedaan, en na haar huwelijk kwamen er echte huishoudsters als Rieka Jongejan en Rotterdamse Ina Jansen. Deze laatste was huishoudster van een geestelijke in Tuitjenhorn. Na diens overlijden trok ze in bij Trien de Moel, die in die tijd in 't Noord woonde. Ina was goed onderlegd, wist overal alles van en werd een geziene figuur in huize De Wit. In 1947 is Klaas de Wit met haar getrouwd, in haar geboortestad Rotterdam, waar alle De Witten met de bus naar toe gereisd zijn.

Je eerste meisje

In de jaren '30 was het gebruikelijk om pas een meisje (of jongen) in je leven toe te laten als dat nadrukkelijk gevraagd werd omdat er een bruiloft van een broer of zus was, of als je ouders 25 jaar getrouwd waren. Vaak had je dan daarvoor nog nooit een afspraakje met de andere sekse gehad; maar als er dus een bruiloft was moest je aan de slag om een meisje te bedenken, te bezoeken en te vragen. Heel sporadisch waren er ook andere gelegenheden om die stap te ondernemen. Jaap de Wit, de oudste zoon, pakte de toneeluitvoering op Tweede Paasdag in 1934 daarvoor aan. Hij had een oogje op Trien Kager, en greep de toneeluitvoering aan om haar te vragen. Daarvoor moest hij dus wel naar huize Kager, om aan de moeder van Trien te vragen of ze het goed vond dat hij Trien zou meenemen.

Familie Kager

De vader van Trien was Hendrik Kager. Hij was de oudste zoon van een gezin van 10 kinderen, en na zijn huwelijk met Trien Bijwaard in 't Veld begonnen met een boerderij. Zijn gezondheid liet het echter niet toe om zware arbeid te verrichten. Na een jaar of 7 heeft hij een baan kunnen krijgen bij de Handelsraad LTB, bij de afdeling Verlaat-Oude Niedorp. Hij ging per fiets, en later per auto, de boeren langs voor bestellingen van veevoerders, kunstmest en soortgelijke artikelen. Bij 't Verlaat lag toen, in de twintiger jaren, een aanvoerhaventje, omdat daar allerlei verbindingen waren met zowel waterkanalen als verharde wegen. Er waren ook enkele pakhuizen gebouwd, met een stel woningen voor de directeur en het personeel.

Hendrik Kager kreeg met Trien Bijwaard 1 zoon (Cees) en 3 dochters (To, Trien en Stien). Na het

Het huis van de familie Kager aan de Middenweg (ca 1950)

vroege overlijden van zijn vrouw, hertrouwde Hendrik met Maria Weel. Zij kregen samen 1 zoon (Piet) en 4 dochters (Annie, Gré, Nellie en Truus).

Hendrik Kager is ook al op jonge leeftijd overleden, in 1933. Moeder Maria Kager is toen ingetrokken in een manufacturenwinkel schuin tegenover de kerk in 't Noord, met haar 9 kinderen dus. Cees en To verdienden hun eigen brood, maar moeder Kager moest dus voor zichzelf en 7 kinderen voor hun levensonderhoud zorgen. Dochter Trien ging net als haar (tweede) moeder met de fiets op pad om klanten te zoeken en bestellingen rond te brengen. Als zodanig had Jaap de Wit een oogje op Trien kunnen krijgen, want ze kwam ook regelmatig met de bestellingen bij de familie de Wit langs.

Begin van de De Wit-Kager relaties:

Jaap en Trien

Jaap de Wit en Trien Kager zijn in 1936 getrouwd; het begin van de band tussen de families De Wit en Kager was een feit. Ze kwamen te wonen in het huis dat Nic. Pancras huurde van ene heer Welboren uit Noordwijk, het huis aan de Middenweg waar later de familie Wester is komen wonen. Ook deze omgeving herinnerde Jaap zich nog uitstekend:

"Naast ons woonde Machiel Groot met een groot gezin. Daarnaast woonde C. Korver in een boerderijtje, hij verdiende zijn brood met producten rijden naar de veiling voor wie dan ook. Aan de andere kant van ons huisje woonde de familie Hammersma, een moeder met zoon Arnold, en drie zussen Julia, Gré en Johanna. Arnold probeerde met een kippenboerderij zijn brood te verdienen. Zijn 3 zusters vulden het inkomen aan met naaiwerk en met het bijscholen van meisjes. Daarnaast woonde G. Hoedjes, dit was een groenteventer die bovendien op zijn stukje grond wat groente wist te telen. Aan de overkant van Hoedjes woonde Dirk Komen met drie kinderen. Een kleine tuinder, zijn tweede zoon was later organist in onze kerk. Daarnaast woonde P. Groen, met als bijnaam De Paus - een statig echtpaar. Recht tegenover ons woonde Adriaan Overtoom met zijn vrouw Nel en kinderen en daarnaast zijn broer Piet."

Gert en Stien

Het huisje van Jaap en Trien werd, omdat ze vrijwel de oudsten waren van de beide gezinnen

en omdat ze in de buurt woonden, en zeker ook door de geboorte van hun kinderen, een ontmoetingsplek van de families Kager en De Wit. Het werd ook oorlogstijd, waarbij er weinig tot geen vertier was. Daarbij kwam dat niet alleen de huizen maar ook de wegen verduisterd moesten worden, dus was er ook geen gelegenheid voor jongelui om weg te trekken. Oftewel, de leden van de beide families kwamen elkaar regelmatig tegen bij Jaap en Trien. Daarmee heb je nog niet meteen een relatie, dus is er het sterke vermoeden dat broer Gert de Wit aan zus Stien Kager heeft gevraagd om samen het nieuwe kindje van Jaap en Trien te gaan bekijken. En zo kwam deze nieuwe relatie tussen beide families tot stand. Gert en Stien trouwden op 12 september 1945.

Joop en Gré

Na de oorlog waren er wel iets meer mogelijkheden om er op uit te trekken, maar door de soberheid alom natuurlijk niet echt veel. Misschien was het wel gemakzucht, die Joop er toe heeft gebracht om het derde meisje van de Kagerfamilie te benaderen om met hem iets te beginnen. Waarschijnlijker is natuurlijk dat hij allang door had hoe de Kagermeisjes waren, en vond hij Gré een hele lieve meid. Joop en Gré trouwden op 1 oktober 1948, al hadden ze, net als zoveel andere Nederlanders zo vlak na de oorlog, veel moeite om een woning te vinden. Immers, Gert en Stien waren na hun trouwen en na een verbouwing al bij vader Klaas ingetrokken. De overheid werkte er hard aan om met subsidies huizen te realiseren, maar in die eerste jaren na de oorlog uitsluitend voor gezinnen. De oplossing werd gevonden in een verhuizing van Jaap en Trien naar een van de nieuw gebouwde huizen naast Jo van Schagen en Anne Schuit, de 2-onder-1-kap huizen vlak naast de Plaetmanstraat van nu. Joop en Gré konden zodoende in het leeggekomen huisje van Jaap en Trien trekken.

Het vierde De Wit-Kager huwelijk:

Piet en Truus

De vierde mannelijke De Wit-telg, die ook een oogje op een der Kagermeisjes had laten vallen, was Piet. Hij had tijdens een sneeuwballengevecht een sneeuwbal hard in het gezicht van Truus Kager gegooid, met veel pijn tot gevolg. Hij heeft haar, schuldbewust, naar huis gebracht, en zo kwam van het een meteen het ander.

Vier keer De Wit-Kager (1956)
 Mannen vlnr. Piet, Jaap, Joop en Gert de Wit
 Vrouwen vlnr Trien, Truus, Gré en Stien Kager

Nadat zij op 24 november 1949 getrouwd zijn, hadden zij ook moeite om een woning te vinden. Ze hebben eerst 3 maanden bij moeder Kager ingewoond, waarna ze het huis van Piet Overtoom wilden gaan betrekken. Alleen, dat mocht niet van de overheid: ook dat huis kon alleen door een gezin betrokken worden. Weer kwam de oplossing in een verhuizing van familieleden: vader Klaas met zijn nieuwe vrouw Ina Jansen trokken in het huis van Overtoom, omdat ook Vok nog thuis woonde. Piet en Truus betrokken vervolgens het ouderlijk huis, wat ook goed uitkwam omdat hij volop in het bedrijf werkte, zo pal aan huis.

Zo zijn vier broers De Wit getrouwd met 2 meisjes uit het eerste huwelijk van Hendrik Kager, zijnde Trien en Stien, en 2 meisjes uit het tweede huwelijk, zijnde Truus en Gré.

Zus To de Wit was op dezelfde dag als broer Gert getrouwd, met Jaap van Langen. Verder was Jan al veel eerder op 12 mei 1942 met Bets Duin getrouwd, en is de jongste van allemaal, Vok, op 25 september 1954 met Afra Plak in het huwelijk getreden.

Doordat ze met zoveel broers op het bedrijf werkten, groeide het bedrijf ook steeds verder. Ze huurden inmiddels grond op Texel, van familie van de Kagers, grond op verschillende plaat-

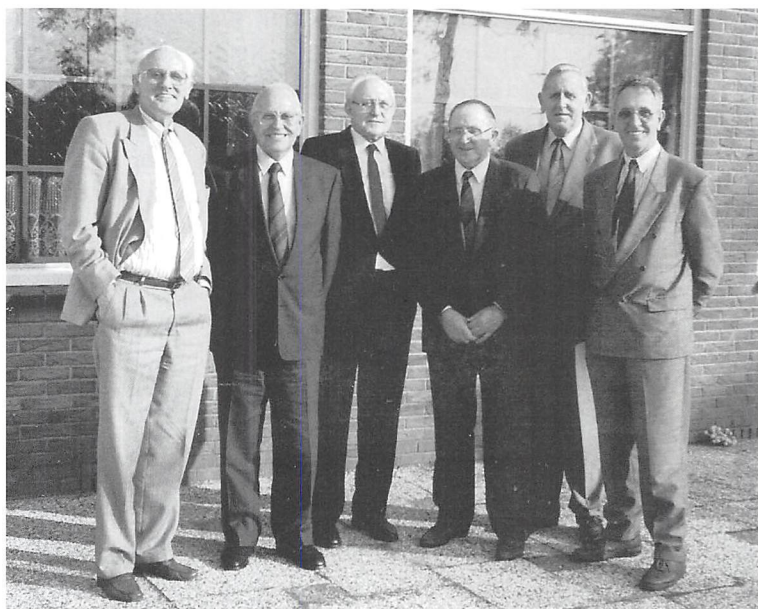
sen in Heerhugowaard, en in Burgerbrug, maar dat kostte met elkaar veel te veel reistijd. Dus toen er een stuk akkerland in het Vrouwenverdriet in 't Noord vrij kwam, van 9 ha, werd dat aangekocht - ook al was het niet zulk geweldig land en was er veel werk nodig om het geschikt te maken. In totaal bezat het familiebedrijf toen 30 ha.

Emigreren als alternatief

Tegen 1950 kwam het onderwerp emigratie naar voren in dagbladen, op radio en televisie. En omdat Klaas de Wit op allerlei gebied een voorloper was (er kwam al heel gauw een televisietoestel thuis) werd er ook bij de Witten over gesproken. De emigratie in Nederland heeft zich zo kort na de oorlog snel als een golf uitgemeten. Nederland was toen nog niet het industrieland wat het later zou worden, de totale bevolking groeide ondanks de moeilijke jaren relatief snel, mede doordat er zoveel grote katholieke gezinnen waren. Er was niet genoeg landbouwgrond om alle tuinbouwkinderen land ter beschikking te stellen. Er was ook niet genoeg werkgelegenheid, zeker niet voor jonggehuwden: de werkloosheid nam toe. Canada, Australië en Nieuw-Zeeland namen emigranten op, USA wilden technuten en mensen met scholing.

Landbouwbladen namen artikelen op met plaatsingsmogelijkheden voor boeren. Brazilië was ook een mogelijkheid, alhoewel afwijkend in zijn eisen aan emigranten: het overwegend Rooms-Katholieke land wilde alleen katholieke emigranten, én ze moesten zich in kolonievorm gaan vestigen. Bovendien waren het vooral boeren en landbouwers die het meest welkom waren.

Jaap de Wit ging in 1947 deelnemen aan een cursus "Boerenleergang", in Alkmaar. Tussen alle cursisten werd het idee van emigratie uitputtend besproken. Er werd op de Drakenburg Hogeschool in Hilversum zelfs een dag georganiseerd om de mogelijkheden van emigratie naar Brazilië nader te bespreken en te onderzoeken. Een aantal mannen uit de buurt is daar heen gegaan, waaronder Jaap. Het doel was weliswaar om een grote groep Nederlanders met kennis van landbouw én met ervaring aan te trekken, maar het idee bestond toen nog wel dat Brazilië een achtergesteld land was, met zo'n 2000 Nederlandse priesters en zusters. De organisatie

Zes broers De Wit (1988)

Vlnr Jaap, Jan, Gert, Joop, Piet en Vok.

De foto is genomen tgv het 40-jarig huwelijk van Joop en Gré. Twee broers van de bruidegom (Jaap en Piet) waren stiekem overgevlogen uit Brazilië om het feest bij te wonen, Gert was toen al weer in Nederland komen wonen. Na dertig jaar waren alle 6 broers weer eens met zijn allen bij elkaar.

had er veel voor over: de bezoekers aan de dag werden zelfs met een jeep opgehaald van het station, een bijzondere luxe. Die dag is er veel duidelijk geworden, er was in Brazilië behoefte aan zowel veehouders als akkerbouwers, men kon zich overal waar men wilde vestigen - maar een beslissing werd niet genomen.

Het groeiende landbouwbedrijf

Er werd verder ook niet zoveel meer over nagedacht. Er was veel werk te doen, de gebroeders De Wit waren heel druk bezig met koolteelt, en de aardappelen namen ook weer meer tijd in beslag. De mechanisatie van de landbouw kwam langzaam op gang, het Vrouwenverdriet vergde veel tijd, werk en aandacht. Ook in de Slootgaard kwam een stuk grond vrij van zo'n 5 ha van ene P. Wester. Die kwam in het huis van Joop en Gré wonen, die zelf verhuisden naar het gemeentehuis van Jaap en Trien - en die gingen met hun gezin in de Sloeierd wonen (1952). Broers Jaap, Jan, Gert, Joop, Piet en later Vok hadden door gezamenlijke inzet en organisatie een goed bedrijf op poten gezet. De overheid ging echter meer reguleren, bepaalde producten

moesten ingeperkt worden, in de tuinbouw bleef het sappelen; Nederland ging meer aandacht besteden aan een technische opbouw. Maar, nog altijd kon Nederland zijn bevolkingsaanwas niet aan, mede door nog steeds de grote katholieke gezinnen. Emigratie nam daardoor halverwege de vijftiger jaren ook weer meer toe. Naar Engelstalige landen waar men individueel heen ging, maar ook naar Brazilië waarheen dus in gegroepeerde vorm geëmigreerd kon worden, in kolonie-vorm.

De eerste emigraties naar Brazilië

Dit idee van emigratie vatte, jaren nadat Jaap voor het eerst hiervan gehoord had, vooral post bij Piet de Wit, die samen met Truus weg wilde uit de Waard. Doordat de Braziliaanse kolonie bedrijven aanbod van 30 tot 50 ha leek het vooral interessant als je met twee man tegelijk ging - en kwam het dat zij samen met Gert en Stien het plan tot emigratie namen. Na eigenlijk een korte voorbereidingstijd, bleken ze doortastend in hun beslissing om te gaan emigreren naar het land dat dringend zat te springen om katholieke landbouwers. Eind juli 1956 zijn ze (Gert en Stien met hun aangenomen dochter Thea, Piet en Truus met 4 kinderen en eentje op komst) in Antwerpen op de boot gestapt, om op 15 augustus in Holambra, Brazilië, aan te komen.

Dit was de aanzet tot een emigratiegolf in de families De Wit en Kager. Er kwamen berichten vanuit Brazilië over de bootreis met ongekende en leuke ontmoetingen en ook zeezieke kinderen,

Op de boot, op weg naar Brazilië (1956)

Volwassenen vlnr Stien, Gert, Piet en Truus

Kinderen vlnr Ria, Thea, Gerard, Nel en Carla

en over het bedrijf dat in de kolonie Holambra meteen aan Gert en Piet werd toegewezen. Er was een overkoepelende Coöperatie, die meteen een paar simpele huizen beschikbaar stelde. De beide De Witten konden ook meteen beginnen met het bouwen van hun eigen huizen.

Holambra

Met dit Holambra-bestuur konden ze hun visie met het teeltplan maken en naar eigen draagkracht ontwikkelen. Na aankomst van hun spullen en een jeep met een kleine tractor konden ze zich verder ontplooiën; er werden paarden aangekocht voor visites en schoolgaande kinderen, en muilezels voor dagelijks zwaar landwerk. De plaatselijke bevolking met hun goedaardig karakter aanvaardde de Hollanders waardoor het voor de Nederlanders gemakkelijker werd om zich thuis te gaan voelen, en er ook zaken gedaan konden worden. Piet en Gert kwamen aan in een kolonie die tien jaar daarvoor op de rand van faillissement had gestaan, maar die op het moment van arriveren toch een steeds gezondere economische basis had gekregen. Het land zelf gaf prioriteiten aan de landbouwsector met gesubsidieerde leningen voor machines, kunstmest, stallen, kippenschuren en heel veel andere zaken die met landbouw gelieerd waren. In die beginjaren ging alles nog behoorlijk primitief, maar er werd toch wat verdiend. De brieven naar De Noord werden steeds positiever.

Door die verhalen werden ook broer Cees Kager (met zijn vrouw Marie Zuurbier) en zus Lies de Wit (met haar man Jan Bakker) geïnteresseerd, ze begonnen inlichtingen in te winnen of er voor hen misschien ook land beschikbaar zou zijn.

Verdere emigraties

Er werd thuis bij de familie De Wit daarna bijna nergens anders meer over gesproken, vooral op verjaardagen.

Vader Klaas is al in 1957 naar Holambra op bezoek gegaan met de boot om te zien dat het zijn zonen en hun families alleszins was meegevallen

- en hij bleef er ook gelijk maar een maand of 5. In de tijd dat hij er was heeft hij stukken onontgonnen land gezocht voor Cees Kager en Lies de Wit en hun partners. Die twee gezinnen gingen rond de jaarwisseling 1957-1958 ook op weg naar Holambra.

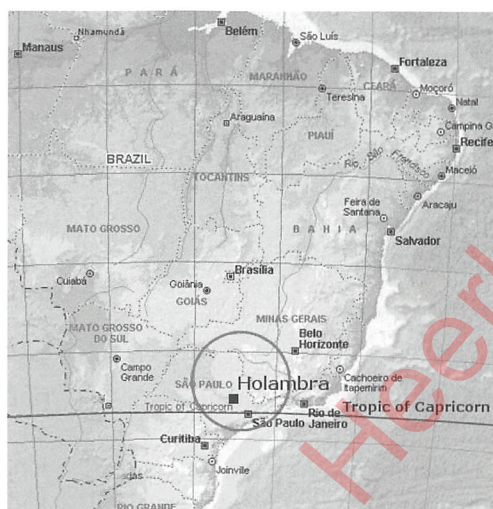
Ook deze nieuwelingen kwamen eerst in te wonen bij de familie, alvorens een eigen huis te gaan bouwen. Bij die start was het een groot voordeel om in kolonievorm te kunnen beginnen, omdat er veel soortgenoten al woonden, en de mensen zich zeker in het begin in het vertrouwde Hollands konden uiten. De emigranten naar Brazilië werden ontvangen door Hollandse mensen en een katholieke gemeenschap waar gezinnen bij elkaar

konden blijven, en de kinderen naar een vertrouwde school konden gaan.

Toneelstuk

Voorjaar 1958 was er in Heerhugowaard-Zuid een toneelstuk over emigratie naar Canada, waarin veel lof werd gezwaaid over het wonen in het nieuwe land. Jaap de Wit was daar met zijn vrouw naar toe gegaan, en ze werden daardoor toch ook weer enthousiast over een eventuele emigratie. Maar wel besloten ze dat het Brazilië moest worden, en niets anders. Dezelfde avond schreef hij een brief naar Gert, om te kijken of het ook iets voor hen zou kunnen zijn. Gert schreef al heel snel terug: er bleek in de buurt een goed bedrijf van 50 ha beschikbaar te zijn. Jaap en Trien hebben door dat positieve antwoord eigenlijk direct besloten om de sprong te wagen: ze lieten het Braziliaanse bedrijf op hun naam schrijven. Een half jaar later zouden ze emigreren. In dat half jaar moesten alle spullen, tulpen en irissen, aardappelen, pootgoed, kool, bloemzaad, sjalotten, verkocht worden, net als de trekker, het wagentje, het bedrijf, de grond, alles. Maar dat had dan wel als voordeel dat daardoor geld beschikbaar kwam om een nieuwe trekker van 50 Pk aan te schaffen en mee te nemen, net als de vierplaat sorteermachine.

Ze vertrokken op 30 november 1958 met 10 van de 11 kinderen, alleen zoon Henk bleef in het se-

Oma Kager op bezoek in Brazilië (1967)

minarie in Nederland (hij is later ook geëmigreed). Een hele stap voor ook de kinderen; dochter Riet had al verkering maar ging toch mee - zo ging dat gewoon. Als gezin bleef je samen, behalve als er een 'n priestertoeekomst had. Vrienden en vriendinnen werden in Nederland achter gelaten, en voor de kinderen gold dat je het nieuwe leven koos samen met je ouders. Naar een land waar nauwelijks sociale voorzieningen bestonden, waar geen regelingen getroffen waren voor je oude dag, of voor ziekte. Ook Jaap en Trien, met alle 10 kinderen, kregen tijdelijk onderdak bij de families van hun broers en zussen. Met zijn allen in de schuur, met kamertjes gevormd door dekkleden.

Leven in Holambra

Het leven in Holambra was in eerste aanzet primitiever dan de mensen in Nederland gewend waren, maar het werken was dat ook. De mechanisatie liep nog flink achter ten opzichte van hoe de situatie in Nederland was, er werd weer nadrukkelijk met paarden gewerkt. De stukken land waar ze de beschikking over kregen waren dan wel veel groter dan ze in Nederland gebruikten,

maar in Brazilië was het ook lang niet allemaal geschikte landbouwgrond. Zo was het land vaak niet vlak en lang niet helemaal geschikt voor de landbouw, er kwamen vaak ook ravijnen, bossen en oerwouden in voor.

*Tweede generatie emigranten (1962)
Vlnr Wil,
Gerrit en
Jos de Wit,
zonen van
Joop en Gré.*

Het verschil in leefstijl tussen emigranten en Brazilianen was erg groot. Het inkomen van de laatsten was laag, waarbij dan ook nog een snelle geldontwaarding steeds weer plaats vond (25-50% per jaar). De wegen waren kaal van aard, dat wil zeggen gewoon vlak geschoven stukken land. En dus stonden die bij regen onmiddellijk vol plassen en karrensporen. Ook het weer en het werken in dat weer waren totaal anders: 's ochtends was het meteen al warm tot heet (30-40 graden) en 's middags volgden zeer regelmatig regenbuien in de zomer.

Het succesvolle familiebedrijf

1965 was een mijlpaal voor de familie op Holambra. Alles wat verdiend werd ging op aan investeringen in gladiolen, irrigatiesystemen, import van nieuwe soorten, tractoren, machinerieën en ander materieel. Er werd dat jaar ook een stuk land gekocht van 1300 ha op 100 km afstand van Holambra. Alles werd beter in de jaren die volgden. Men kocht grond in het centrum van Holambra, er werden nieuwe huizen gebouwd, betere scholen - en er begon veel bezoek te komen uit het geboortedorp, uit De Noord. Er werd verder verbeterd en bijgebouwd, nieuwe grote schuren, koelcellen, vrachtwagens en al het andere wat nodig is bij een goede bedrijfsvoering van mega-bedrijven.

Ondertussen was de familie ruim 10 jaar in Brazilië, en waren de eersten van de tweede generatie getrouwd en kreeg ook het aangezicht van de kolonie een steeds dorpsker karakter met centrum, club, ziekenzorg met zijn totaal van zo'n 1000 inwoners. De taal bleef onderling Nederlands, het Portugees kreeg vooral de oudere generatie maar moeilijk onder de knie. Juist daardoor was er in de begintijd geen geweldige integratie: immigranten trouwden het liefst onderling. Pas toen de (klein)kinderen gingen studeren werd de kloof langzamerhand gedicht.

Laatste emigraties

Eén echtpaar De Wit-Kager is nooit geëmigreed, Joop en Gré. Zij hebben het oorspronkelijke familiebedrijf in Nederland voortgezet, aanvankelijk samen met broers Jan en Vok. Later is Joop zelfstandig verder gegaan, samen met zijn zonen Gerard, Wil en Jos.

De laatste twee begrepen echter dat het bedrijf van hun vader niet groot genoeg was voor drie

Familie Kager-de Wit tijdens priesterwijding van pater Henk Kager(1955)

Bovenste rij vlnr Piet Kager, Jaap, Piet en Joop de Wit

Tweede rij vlnr Han Obdam, To Kager, Riet Kager-Groenland, Trien, Truus en Gré Kager, Marie en Cees Kager, Gert de Wit

Zittend vlnr Nel Kager, Pater Henk Kager, moeder Marie Kager-Weel, Stien Kager

Zittend op de grond vlnr Gerard de Wit en Thea Agterberg

zonen, en besloten in 1973 met steun van vader ook de stap van emigratie te wagen. Het was in de bloeitijd op Holambra, dat de twee jonkies (Wil van 23 en Jos van 21 jaar) in 1973 begonnen op een stuk grond van 40 ha, als onderdeel van het grote familiebedrijf.

Niet lang daarna kwam er toch een kentering in het succes van het familiebedrijf, dat vooral onder dagelijkse leiding stond van Gert. Dit kwam vooral omdat de Braziliaanse overheid de voordien zo riant subsidie aan de landbouwsector stopzette. Door meer concurrentie met lagere prijzen en tegelijkertijd hoge inflatie met daarbij behorend duur geld kwam een teruggang in het gezamenlijke bedrijf.

De eerste pioniers van de familie konden inmiddels met pensioen, terwijl Gert en Stien weer terug wilden verhuizen naar Nederland. Van de jongere emigranten ging Jos (de zoon van Joop) verder in de handel, het toeristenbedrijf en later het onroerend goed, en is broer Wil doorgegaan in de agrarische sector. Van het familie-bedrijf dat in totaal op zijn hoogtepunt zo'n 2500 ha omhelsde (met navenant machinepark) werden gaandeweg delen verkocht en werden de zaken ingekrompen. Het resultaat is uiteindelijk dat tegen-

woordig vrijwel alle gronden en bedrijven zijn verdwenen bij de families De Wit-Kager.

Inmiddels zijn alle kinderen van Jaap en Trien getrouwd met vanuit Nederland afkomstige partners en woonachtig in Brazilië. Thea, de dochter van Gert en Stien, woont in Nederland. Van de 10 kinderen van Piet en Truus wonen er 3 in Nederland en de rest ook weer in Brazilië - eentje is met een Braziliaanse getrouwd en de anderen met Nederlandse partners. Van Lies Bakker-Kager wonen er 3 in Nederland, 4 in Brazilië en zijn er inmiddels 2 overleden. De 4 kinderen van Cees Kager wonen voor de helft in Nederland, en de andere helft in Brazilië.

Het huidige Holambra

Sinds 1992 is de kolonie Holambra een eigen dorp geworden, met een burgemeester en gemeenteraadsleden. Het dorp bestaat uit twee delen (Holambra I en II), en heeft inmiddels ongeveer 11.000 inwoners, waarvan nog altijd zo'n 1000 mensen van Nederlandse komaf zijn. De samenleving is intussen vrijwel helemaal Braziliaans met nog wel typische Hollandse kenmerken. Alhoewel, jongeren onder de 25 jaar die Nederlands spreken zijn nauwelijks nog te vinden in Holambra.

De integratie tussen de geëmigreerde leden van de familie De Wit-Kager is na 60 jaar eigenlijk wel voltooid. De eerste generatie is, op Truus de Wit-Kager na, overleden. De tweede generatie is rond de zestig tot zeventig en over het algemeen grootouder. De derde generatie spreekt volledig Portugees en de vierde generatie zal helemaal in de Braziliaanse cultuur en samenleving opgaan.

Literatuur:

Biografie van Jaap de Wit, 1984

Bijdrage van Jos de Wit, 2012

Van de website van het Filmmarchief Piet Kager zijn de foto's 1, 3, 4, 7 en 9 overgenomen. Het kaartje van Holambra is afkomstig van de website van Ecoflora Holland. De overige foto's zijn afkomstig uit archieven van familieleden De Wit.

De ouderwetse overhaal

Kijk die overhaal daar ginder
 Boven op de groene dijk
 Met zijn stoere houten spaken
 Sterk genoeg van es of eik

Alle kanten in de rondte
 Steken daar handvatten uit
 Om die stevig aan te pakken
 Want zo trok je vlet of schuit

Over ingevette planken
 En glimmend staal in later tijd
 Wanneer dankzij rails en lieren
 Vracht na vracht daar over rijdt

Zo varen zowel schuit als schipper
 Bij hoog of lager waterpeil
 Af en aan, al naar de lading,
 Behoedzaam of in allerijl

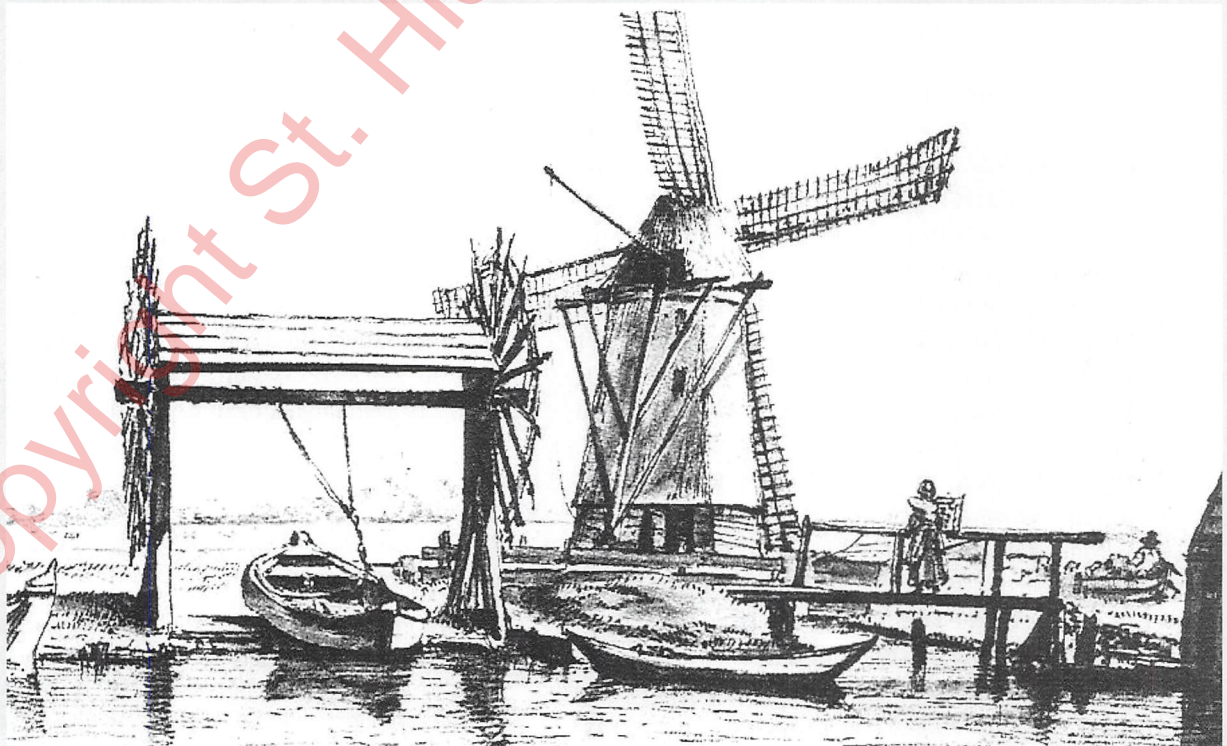
Eer dat men daar de schutsluis maakte
 En de overhaal verdween
 Trok men vracht zowel als vaartuig
 Over de polderkade heen

Eerst met handkracht, paarden later
 Krachtstroom na de stoomtechniek
 Desondanks bleef hier behouden
 Van kaai en lier de romantiek

Lang bestaan bleef die ter plaatse
 Binnen de buurtschap Pannekeet
 Geen wonder dus dat in West-Friesland
 Men soms van achternaam zo heet

Niemand lijkt precies te weten
 Waarop dit woord in feite slaat
 Dat zelfs het Westfries Woordenboek
 Hier als met een mond vol tanden staat

Ton Schotten

HOE EEN MORRIS EEN VUILNISBELT IN DE BERKMEER TEGENHIELD *

Tekst: Ed Dekker, beeld: familie Weel en Ed Dekker

Vader Cor deed net een tukkie. Het was een mooie dag in november 1967, bijna veertig jaar geleden. Het was dinsdag. 's Morgens was Cor Weel met zijn zoon Sjaak naar de veemarkt in Purmerend geweest. Het middageten had goed gesmaakt. Even de ogen dicht. Plots was hij klaar wakker, Cor Weel, de toenmalige dijkgraaf van de polder Berkmeer.

Daar kwamen ze, Sjaak zag ze vanuit het zijraam van de Sint Jozefhoeve aan de Berkmeerdijk 15 aankomen. Op de Plempdijk kropen vijf vrachtauto's naderbij. Cor Weel aarzelde geen moment. Woedend was hij.

Alsof hij het van te voren had bedacht. De kordate veehouder pakte zijn grijze Morris en zette de luxe wagen onverschrokken op de weg. Voor de kolossale vrachtwagens, elk geladen met elf ton zand, was er geen doorkomen aan op het smalle dijkje. Politie erbij, een hele consternatie. Cor week niet. Na anderhalf uur stilstand dropen de vrachtauto's - achteruit - weer af. De inwendig kokende Cor Weel kon zijn Morris weer op het erf zetten. De vrachtwagens hebben nooit hun doel

Deze dam aan de Berkmeerdijk nabij de Veenhuizer molen (links), het veehouderijbedrijf Berkmeerdijk 18a en de stolp Berkmeerdijk 19 was de toegang tot het weiland waar de gemeente Heerhugowaard in 1967 een vuilstortplaats wilde aanleggen. Een groot gat was al gegraven, maar de belt is er nooit gekomen. Bijna een kwart van de polder Berkmeer (totale oppervlakte 293 ha) behoorde sinds de drooglegging in 1636 tot de gemeente Veenhuizen. Bij de opheffing van deze gemeente in 1854 kwam het Veenhuizer deel van de Berkmeer bij de gemeente Heerhugowaard. Vanaf 1 januari 1979 viel het grondgebied van de gehele polder onder het bestuur van Obdam. Deze gemeente fuseerde op 1 januari 2007 tot de gemeente Koggenland.

Cor Weel. Hij nam in 1968 afscheid als dijkgraaf van de polder Berkmeer. Met hart en ziel heeft hij zich ingezet voor de polder. Hij was in 1943 gekozen tot dijkgraaf.

bereikt. Net als de gemeente Heerhugowaard, waaronder dat gedeelte van de Berkmeer toen viel. De actie van de doortastende dijkgraaf, die dreigde met nieuwe blokkades, leidde tot het afblazen van het omstreden plan van de gemeente Heerhugowaard om in de polder Berkmeer een vuilnisstortplaats aan te leggen. De grond - anderhalve hectare - was al aangekocht, het gat was al gegraven. Maar vuilnis is er nooit gestort.

NOVEMBER 1967

De Berkmeer boos op Heerhugowaard Poldervoorzitter zette zijn auto dwars op smalle dijk

De kwestie over de vuilnisbelt haalde veelvuldig de krant. Het Noordhollands Dagblad meldde op donderdag 16 november 1967: 'De controversie tussen het bestuur van de polder Berkmeer en de gemeente Heerhugowaard over de aanleg van een vuilstortplaats aan de Berkmeerdijk, heeft gisteren een hoogtepunt bereikt'.

“Vuilnisvete”

“Vuilnisvete in Heerhugowaard” stond er daags daarna met vette letters in het Noordhollands Dagblad. Uitvoerig schreef de krant over de opschudding in het anders zou rustige poldertje. Er was al veel aan vooraf gegaan. En het zou nog ongeveer een jaar duren voordat de waterplas werd gedempt. Pas toen keerde de rust terug in de Berkmeer.

De Berkmeer. Deze polder van ruim 270 hectare werd drooggemalen in 1636, zeven jaar later dan de aangrenzende polder Heerhugowaard. Ten tijde van De Affaire behoorde de Berkmeer tot drie gemeenten: Heerhugowaard, Obdam en Opmeer. Sinds de gemeentelijke herindeling in 1979 valt de polder volledig onder Obdam. De Berkmeer behoort tot de gaafst bewaard gebleven polders. En juist daar wilde de gemeente Heerhugowaard haar vuilnis storten.

Heerhugowaard zat omhoog met haar

vuil. De stortplaats aan de Lindenlaan (nu Beukenlaan) raakte vol, ook al doordat Alkmaar daar gedurende drie jaar had gestort. De gemeente zocht een tijdelijke stortplaats, in afwachting van een vuilverbrandingsinstallatie.

Onder druk van bezwaren van boeren aan onder meer de Molenweg, Oostdijk, Groenedijk, Plempdijk en Veenhuizerweg had de gemeente afgezien van het plan om aan de Molenweg bij de Plempdijk een belt aan te leggen op eigen grond.

Handtekeningen

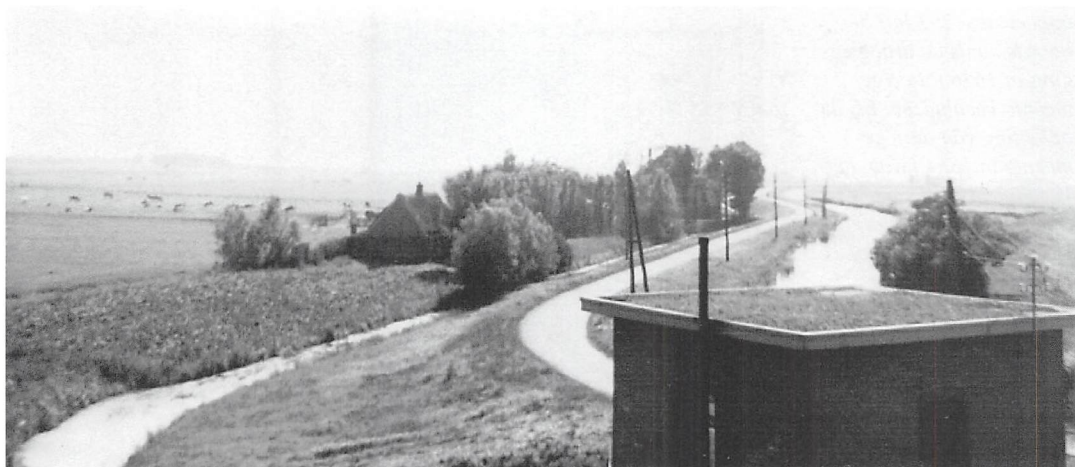
Deze locatie lag recht tegenover de boerderij *'Hemelvuur sloeg mij neer, door rappe handen herrees ik weer'* van toen-tertijd Nic. van Stralen. De door hem opgehaalde 25 handtekeningen en zijn aanbod om grond te ruilen, leidden heel snel tot keuze voor de locatie Berkmeer.

Burgemeester A.F. Molleman beperkte zijn verklaring voor de onverwachte ommezwaai tot: *„Wij vinden daar de algehele situatie beter en juister.”*

Het kwam Van Stralen op lelijke gezichten te staan toen de ingelanden hoorden dat de gemeente grond van hem - op korte afstand van de poldermolen - had overgenomen voor de belt. De ingelanden stonden op hun achterste benen. Het polderbestuur was nijdig. Pijnijdig.

Protestbrieven van dijkgraaf Cor Weel en secretaris Piet Tamis naar de gemeente, Gedeputeerde Staten, Provinciale Waterstaat en Veegezondheidsdienst konden echter niet verhinderen dat een drag-

Een kijkje vanuit de molen op de Berkmeerdijk, richting het westen. Op dit smalle dijkje parkeerde Cor Weel in november 1967 zijn Morris om vijf grote vrachtauto's te blokkeren met zand voor de aanleg van de stortplaats.

line van de firma Raspoort & Gebroeders De Bie uit IJmuiden in de Berkmeer arriveerde. Om vervolgens dik vijf weken te graven. Uiteindelijk voor niets.

Cor Weel - in 1976 overleden op 78-jarige leeftijd - had het er moeilijk mee.

„Mijn vader kon er niet van slapen", herinnert zoon Sjaak zich. Vader Cor kon de consequenties van zijn verzet niet overzien, maar hij stond voor zijn zaak: hoe dan ook voorkomen dat de Berkmeer wordt opgescheept met vuil.

Vervuiling en ongedierte

De gemeente was lange tijd totaal niet onder de indruk van de bezwaren vanuit de Berkmeer. In een officieel bezwaarschrift aan GS noemde het polderbestuur zes argumenten: vervuiling van het oppervlaktewater, ontsiering van het landschappelijk schoon, gevaar voor ziekten onder het vee, toenemend verkeer op de smalle Berkmeerdijk, het gevaar van overwaaiend vuilnis (met overlast van meeuwen tot gevolg) en toename van ongedierte (in het bijzonder van ratten).

'Alle mogelijke maatregelen worden getroffen om aan de bezwaren van overlast in welke zin dan ook, tegemoet te komen',

reageerde wijlen burgemeester Molleman tot het polderbestuur. Er zou niet langer dan een jaar worden gestort. Nadien zou het land in de oorspronkelijke staat worden teruggebracht, beloofde de gemeente. Al deze woorden stelden de ingelanden allerminst gerust.

Zonder overleg

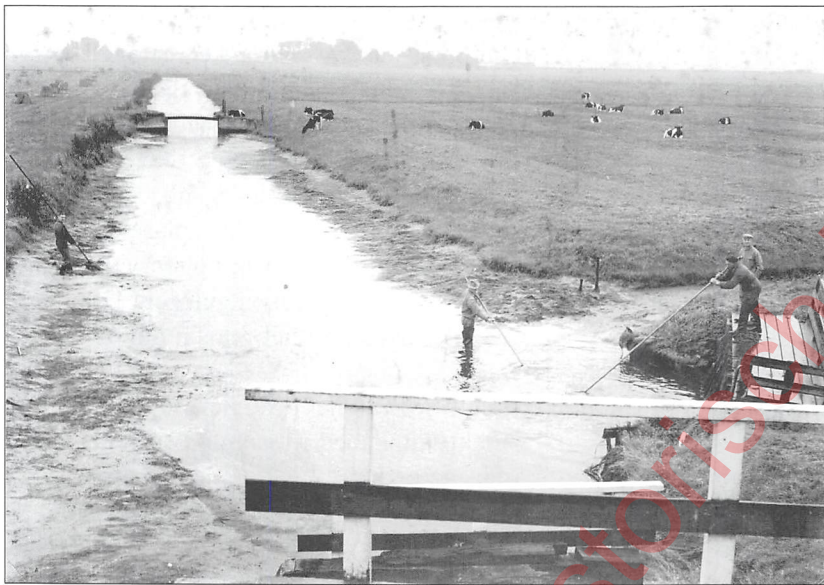
„De gemeente was raar bezig", vertelt Sjaak Weel. „Alles werd zonder overleg gedaan. Dat die vijf zware vrachtauto's, met zand voor de aanleg van een dam, terug moesten, was te danken aan het feit dat het polderbestuur als wegbeheerder geen ontheffing was gevraagd om op de Berkmeerdijk - een B-weg - te rijden." „Ook bleken", vervolgt Sjaak, „in de grond van de beoogde stortplaats twee hoogspanningskabels te liggen. Die moesten zeer ondiep hebben gelegen. Een wonder dat ze bij het graven niet zijn geraakt."

Een brief van het Provinciaal Elektriciteitsbedrijf aan de gemeente van december 1967 wijst op die kabels, van 50 Kv en 10 Kv. Het PEN gaf uiteindelijk toestemming voor het vuil storten, mits bij voldoende gronddekking van de kabels.

De stolp Berkmeerdijk 15 te Obdam, in de tijd dat Cor Weel er boerde.

Gaandeweg beseftte de gemeente dat de kosten voor de aanleg van de stortplaats (f 21.841,30, vooral voor het afgraven van grond tot een meter onder het maai-veld en het opwerpen van een kade) voor niets waren geweest. Burgemeester Molleman, die - getuige de krantenverslagen uit die tijd - eerst van geen wijken wilde weten, moest een streep zetten door het plan. Mede onder druk van de opstandige ingelanden en de krantenpublicaties gaf de provincie definitief geen goedkeuring aan het project, nadat de gemeente eind 1967 GS ontheffing had gevraagd van

De molensloot wordt vlak achter de Berkmeerder molen uitgebaggerd. Met de hand. Dijkgraaf Cor Weel (geheel rechts) kijkt of alles goed gaat.

Het gezin van Cor Weel en Sijtje Weel-Dekker. Vlnr., vooraan: Cor, Piet, vader Cor, Sjaak, moeder Sijtje en Trien. Achter: Luus, Jan, Riet, Annie, Truus, Greet, To en Atie.

de verordeningen 'landschapsschoon' en 'opslagplaatsen'.

Schaatsen

Daarmee was de waterplas, waarop in de winter van 1967/68 dankbaar werd geschaatst, niet verdwenen en was de gemeente niet van haar vuil af. Het bereiken van dat laatste ging sneller dan het eerste. Voordat de gemeente na ongeveer een jaar op industrieterrein Zandhorst beschikte over een vuilverbrandingsinstallatie, werden diverse sloten in de gemeente gedempt met afval.

De gemeente wilde 'het gat van de Berkmeer' laten liggen, mede om niet nog meer extra kosten te maken. Door rondom de waterplas beplanting aan te brengen, zou de locatie moeten uitgroeien tot een 'waardevol natuurlijk element' in de polder. Staatsbosbeheer werd om f 5.000 subsidie gevraagd.

Ook dit plan is nooit verwezenlijkt. De gemeente kreeg geen toestemming. De beplanting zou te veel wind ontnemen aan de poldermolen op 150 meter afstand.

Uiteindelijk heeft de gemeente de anderhalve hectare terugverkocht aan de vorige eigenaar, Nic. van Stralen. Hij heeft zelf, op eigen kosten, het terrein gevlakt en het oorspronkelijke kavelpatroon hersteld.

Dwarsliggers

Allemaal voor niets: de 263 uren die de dragline draaide voor het graven van het gat, de aankoop van 113 afgekeurde dwarsliggers van de Nederlandse Spoorwegen voor de aanleg van een tijdelijk pad op het weiland, en het laden van de vijf zandauto's.

Niet voor niets waren de protesten. Met dank aan Cor Weel en zijn grijze Morris.

** Dit artikel is eerder gepubliceerd in het magazine nummer 10 (voorjaar 2007) van de Stichting Oud Obdam Hensbroek*

VEENHUIZEN

Tekst: Ab Klomp

Een bedelaar belt aan en vraagt of hij het een of ander werkje kan opknappen.

Mijnheer, door mevrouw te hulp geroepen, zegt echter, dat men zijn diensten niet nodig heeft.

"Hebt u dan ook geen paraplu's te maken, mijnheer?"

"Die maak ik zelf", is het norske antwoord van mijnheer.

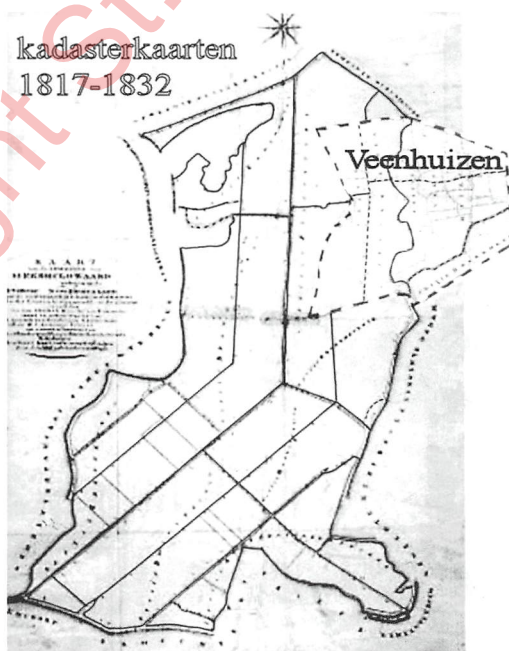
De bedelaar knipoogt vriendelijk. "Ook in Veenhuizen geweest?"

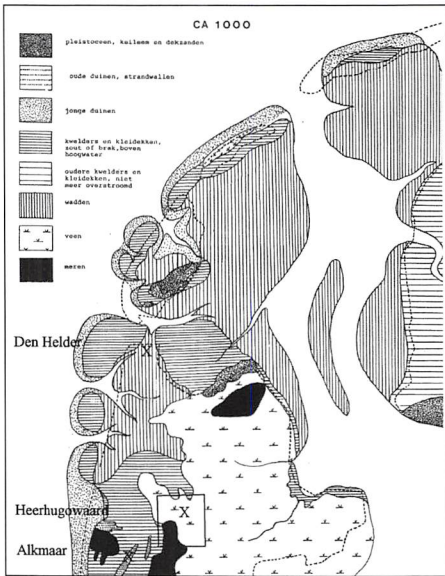
Bij het horen van de naam Veenhuizen, denkt men het eerst aan Veenhuizen in Drenthe en vervolgens aan Venhuizen, dat vlakbij Enkhuizen ligt. Dat er ook een Veenhuizen is, dat onderdeel uitmaakt van de gemeente Heerhugowaard, is niet bij iedereen bekend. Toch is dat al sinds 1854. In de tijd dat de Fransen het hier voor het zeggen hadden, was Veenhuizen al samengevoegd met Heerhugowaard en Oterleek van 1812 tot 1815. De Fransen keken niet naar historische sentimenten en hielden er al helemaal geen rekening mee. Een ringvaart was een veel duidelijker grens dan de vage grenzen die de gemeente Heerhugowaard had. Zoals op de samengestelde kadasterkaart uit ongeveer

1832 te zien is. Vooral de grens met Langedijk was een lastige. De grens met Veenhuizen was in het landschap moeilijk te zien. In het noorden was het de Schapenweg en in het verlengde daarvan, in westelijke richting, een sloot tot aan de tochtsloot. Deze tochtsloot ligt tussen de Middenweg en de Veenhuizerweg en markeerde de westgrens. In het zuiden was de Molenweg de grens. De Groene-dijk, die nu de grens lijkt te zijn, was de bedijking om het water van de Heerhugowaard tegen te houden, zoals op het kaartje van 1627 is te zien.

De bedijking van het "oude land"

In het centrale deel van West-Friesland lag in de tiende eeuw nog een dik pakket veen¹. Dit veen bedekte ook de huidige gemeente Heerhugowaard. Het was zo dik dat de zee het niet meer overstroomde. Er waren veenriviertjes en verondersteld wordt dat, waar nu de gemeente Heerhugowaard ligt, er een meer was². Vanaf de tiende eeuw is er vanuit Schoorl begonnen met ontginning van het veengebied. Door de ontginning en het gebruik door de boerenbevolking van het hoogveen vond bodeminklinking en oxidatie

Westelijk waddegebied rond het jaar 1000! Heerhugowaard ligt ongeveer in de rechthoek en is grotendeels met veen bedekt

versneld plaats. Hierdoor konden stormvloedden weer invloed krijgen op het gebied³.

Verondersteld wordt dat verschillende stormvloedden het meer hebben vergroot en dat de stormvloed van 1248 het meer "de Waard" de uiteindelijke grootte heeft gegeven. Veenhuizen is bij die stormvloedden wel droog gebleven, maar de strijd tegen het water bleef.

Om Veenhuizen droog te houden werden er dijkjes gelegd. De eerste is vermoedelijk de Medijk of Maydijk geweest. Het was maar een klein gedeelte van Veenhuizen dat hierdoor veiliger was geworden tegen het water van de Waard. De afvoer van het water uit de Waard was een probleem. Om het probleem op te lossen had in 1386 hertog Aelbrecht van Beieren octrooi gegeven tot het graven van de Langereis². Om bij de Langereis te komen moest het water uit de Waard door de Oude Wetering en door de Korte Langereis. De Oude Wetering liep geheel door het grondgebied van de Heer van Veenhuizen en was voor een gedeelte be-

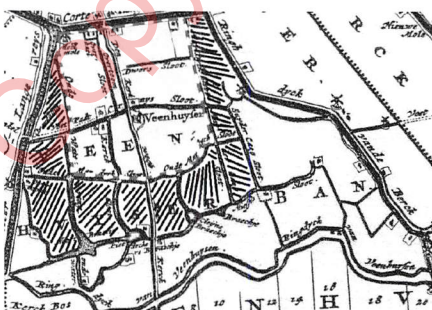
dijkt door de Maydijk.

In 1539 verzocht de heer van Veenhuizen, Aelbrecht Bloys van Treslong, aan de Commissarissen van de dijkage in West-Friesland een groter deel van zijn gebied te mogen omkaden. Het niet omkade deel van zijn bezit kreeg door de stijging van het waterpeil van De Waert veel te stellen met wateroverlast. Bij zijn verzoek wees hij er nadrukkelijk op dat het overstromen van Veenhuizen het gevolg was van het uitmalen van overtollig water door de Geestmerambachtmolens op het grote boezemgebied. Te oordelen aan oude kaarten is toen de kade aangelegd die bijna honderd jaar later bij de inpoldering van De Waert is verhoogd en versterkt tot de Veenhuizer Omloopdijk⁴.

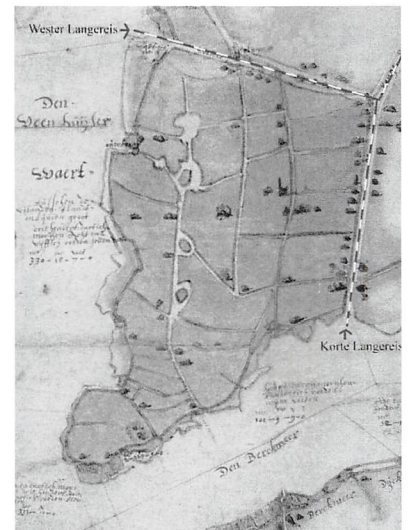
Zoals onderstaand middelste kaartje aangeeft zou de Heer van Veenhuizen veel meer dijken moeten aanleggen als de Oude Wetering de afvoer van de Waard zou blijven. Het graven van de Wester Langereis was voor hem heel belangrijk. Hij kreeg daardoor een aangesloten gebied en de afwatering van de Waard ging langs zijn buitengrens zoals op onderstaand rechter plaatje is te zien.

Op het kaartje van Anthonis Metius en Cornelis Cornelisz uit 1627 (pag. 37) is

Tussen het gearceerde gebied ligt het door de Maydijk bedijkte Veenhuizen

Afwatering van De Waard door en langs Veenhuizen tot 1539 De stippellijn is de afwatering en de doorgetrokken streep is de grens met Oude Niedorp en Hoogwoud

Afwatering van De Waard langs Veenhuizen na 1539 (stippellijn)

boven in stippellijn ingetekend de afwatering van de Waard naar de Langereis via de Oude Wetering en de Korte Langereis. De doorgetrokken lijn geeft de grens aan van de heerlijkheid Veenhuizen. Het rechter kaartje op de vorige pagina geeft de waterafvoer weer via de Wester Langereis en de Korte Langereis na 1539. Op beide kaartjes zijn ook verschillende "braken" te zien. De dijkes hielden het dus wel eens niet. Wanneer die braakjes zijn ontstaan is mij niet bekend. Een paar namen; Noort Braecie, Piet Deckers Braeckje, Cleijne Braeckje en Braeckje.

Bij de inpoldering van de Heerhugowaard (1629-1631) werden de dijken van de Wester Langereis en de Korte Langereis verbeterd. De Groenedijk werd ook verbeterd, maar de Heer van Veenhuizen Reinout van Brederode stond een sloot langs de dijk niet toe.

Veenhuizen, met zijn eigen banne, een schout, burgemeester en schepenen, moet goede troeven in handen hebben gehad: zij claimde bij de bedijkers van de Waert behalve verhoging van de omloopdijk twee nieuwe wegen (waarvan de Clamwech - nu Kerkweg - tussen de Groenedijk en de Veenhuizerweg er één zal zijn geweest) en twee nieuwe hekken. Door de nieuwe wegen ontstond een betere wegverbinding tussen beide polders⁵.

Omdat de grens tussen het water van de Grafelijkheid (later de Waard) en van de heerlijkheid Veenhuizen niet vaststond, moest daar een oplossing voor gevonden worden.

De Rekenkamer werd toen op 5 mei 1631 bereid gevonden een grensscheiding te traceren en vervolgens werd bij brief van den vrijheer van Veenhuizen d.d. 14 Januari 1632 bepaald, hoe de overige verhoudingen tusschen zijn dorp en de regering van de H.H. Waard geregeld zouden zijn⁶.

Op kavelkaart op de volgende pagina is te zien dat de Kerkweg loopt van de Dijkweg tot de kerk. Bij de andere kaart loopt de

Kerkweg door tot de Groenedijk en sluit aan op de Clamwech. Bij Sappewerf is op de kavelkaart te zien dat daar de weg stopt en bij de andere kaart loopt de weg langs Sappewerf en sluit aan op het vervolg van de Sappewerfweg. Er is gezorgd voor een betere verbinding tussen de polders. Op het linker kaartje is de grens met een stippellijn aangegeven tussen Veenhuizen en Heerhugowaard.

Het gevaar van overstroming kwam niet alleen van de Waard. In de vroege ochtend van 5 november 1675, tussen 4 en 5 uur, brak de West-Friese Omringdijk bij Scharwoude door.

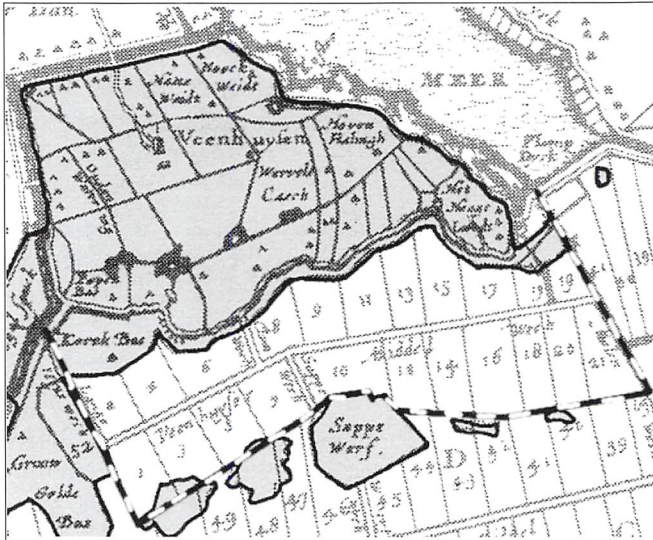
Er was hier reeds tien jaar eerder op 5 december 1665 een doorbraak ontstaan, die niet behoorlijk was hersteld, wat West-Friesland duur kwam te staan. Er werd een groot gat geslagen, vele roeden breed en ca. 30 voet diep.

Het water overspoelde een groot deel van West-Friesland en kwam tot de Langereis. Alleen Wadway, Hoogwoud en Spanbroek bleven nog droog, maar het lager gelegen Aartswoud stond bijvoorbeeld wel onder water. Samen met het Geestmerambacht besloot de Niedorperkogge al op 6 november een dam te leggen in de Wester Langereis op de plaats waar de Wester Langereis en de dijk van de Heerhugowaard bij elkaar kwamen. Men vreesde namelijk, dat de Veenhuizerpolder het water niet lang zou kunnen keren.

Ook werden de Langereisdijk en de dijken langs de Heerhugowaard tot aan Rustenburg zoveel mogelijk verhoogd en verzwaard.

Na de laatste storm op 5 december vreesde men toch dat de dijk langs de Wester Langereis het water niet langer zou kunnen houden. Op verzoek van de inwoners van Veenhuizen ging men een tweede dam in de Wester Langereis leggen, nabij de Veenhuizermolen. De Berkmeer kwam wel onder water te staan, niet omdat de dijk bezweek, maar door overslag en doorsijpelen van water door de ringdijk. Het waren tot nog toe noodmaatregelen geweest, maar men wilde in de*

* Bedoeld wordt de meelmolen, die op de hoek stond van de Wester Langereis en de Korte Langereis, de molen heeft daar gestaan van ca. 1566 tot ca. 1755. De eerste dam lag ter hoogte van de Groenedijk in de Wester Langereis. De tweede dam lag bij het Mallegat.

Links:

Kavelkaart 1631. De Kerkweg sluit niet aan op de Clamwegh en er gaat geen weg langs de Sappewerf.

De grens met Heerhugowaard is met een stippellijn aangegeven.

Rechts:

Kaart Uitwaterende Sluizen in Kennemerland en West-Friesland, 1680. De Kerkweg loopt tot de Veenhuizer Middelweg en de Sappeweg loopt langs Sappewerf en sluit aan op de Werfweg

Niederperkogge bij volgende dijkdoorbraken toch wel veilig zijn.

Op 26 december 1675 werd bij het Oude Niederper Verlaat vergaderd tussen afgevaardigden van 't Geestmerambacht en de Schager- en Nierdorperkoggen. Er kwam een gemeenschappelijk besluit om samen met de Berkmeer en Veenhuizen de dijken te verhogen tot 3 voet boven het hoogste gemeten water. De kruinbreedte van de dijk zou 8 voet bedragen⁷.

Deze verhoging en verbreding van de dijken vond plaats in 1676.

De bedreiging van het water vanuit De Waert was in 1631 verdwenen en met de verhoging en verbreding van de dijken in 1676 was ook de bedreiging van een eventuele doorbraak van de Westfrieze Omringdijk verdwenen.

De ramp van 1675 markeert de laatste doorbraak van de Westfrieze Omringdijk⁸. Om droge voeten te houden was het nu zaak om het overtollige water te kunnen uitmalen. Daarvoor werd vermoedelijk vlak na 1545 een molen gebouwd op de plek waar de huidige molen staat. Op een kaartje uit 1603 staat daar een binnenkruier. De huidige molen komt uit de tweede helft van de 17e eeuw⁹. Dit is de enige molen binnen de grens van de gemeente Heerhugowaard en is een Rijksmonument.

(wordt vervolgd)

Ab Klomp

Veenhuizen, augustus 2012

Bronnen:

1. Henk Schoorl, *De convexe kustboog, Deel I. Het westelijk Waddengebied en het eiland Texel tot circa 1550*. Uitgave Pirola, Schoorl april 1999, blz. 23
2. J. Belonje, *De Heer-Hugowaard (1629-1929) - Een geschiedenis van de polder*, uitgegeven te Alkmaar door de firma Van Putten & Oortmeijer, 1929, blz. 3
3. Herman Lambooi, *Stormvloed en menselijk falen*, Tiende uitgave kring van "Vrienden van de Hondsbossche". 1992, blz. 2
4. Ed Dekker, *Veenhuizen van vroeger. Een oud dorp in jong Heerhugowaard*, uitgegeven in eigen beheer, 1993, blz. 12,13
5. Ed Dekker, *Veenhuizen van vroeger. Een oud dorp in jong Heerhugowaard*, uitgegeven in eigen beheer, 1993, blz. 13
6. J. Belonje, *De Heer-Hugowaard (1629-1929) - Een geschiedenis van de polder*, uitgegeven te Alkmaar door de firma Van Putten & Oortmeijer, 1929, blz. 22
7. Jan Smit, *Scharwoude 1675 - de Langereisdijk 1676*. Informatieblad nummer 20 Stichting Historisch Niedorp, juni 1993., blz. 7,8
8. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier "Helpt ons Heere", maart 2011 (www.oneidignoordholland.nl/nl-NL/ve-verhaal/369/helpt-ons-heere)
9. *De Hollandsche Molen, Vereniging tot behoud van molens in Nederland*. (www.molens.nl)

DE WEESKAMER VAN HEERHUGOWAARD

Tekst: Petra Aengenheyster

Weeskamers, voorzien van rechterlijke macht, werden opgericht om er zorg voor te dragen dat de goederen die werden nagelaten aan een minderjarige wees, niet in de zakken van familieleden verdwenen. Weeskamers waren dus geen weeshuizen!! Dat waren twee verschillende instellingen!!

Als een of beide ouders van een kind overleden, was de overgebleven echtgenoot (echtgenote) of een familielid verplicht om dit bij de weeskamer aan te geven. Men moest tevens ook kunnen aantonen of er een voogdij geregeld was. Dit kon per testament van tevoren door de ouders geregeld worden. Meestal ging de voogdij over op het langst levende familielid. Deze kon nog een tweede voogd bestemmen; deze tweede voogd moest dan een akte van acceptatie aan de weeskamer overhandigen. Mocht er geen voogd aangewezen zijn, dan deed de weeskamer dat. Ze benoemde een betrouwbaar iemand.

In Heerhugowaard werd het ambt van weesmeester tegelijkertijd met het ambt van schepen en baljuw uitgeoefend. In 1683 bij voorbeeld bestond het schepen-

college uit 2 jonkheren, 2 meesters in de rechten en 1 stadssecretaris van Hoorn. Van twee personen is het beroep niet bekend, maar men kan ervan uitgaan dat het waarschijnlijk hoogwaardigheidsbekleders waren.

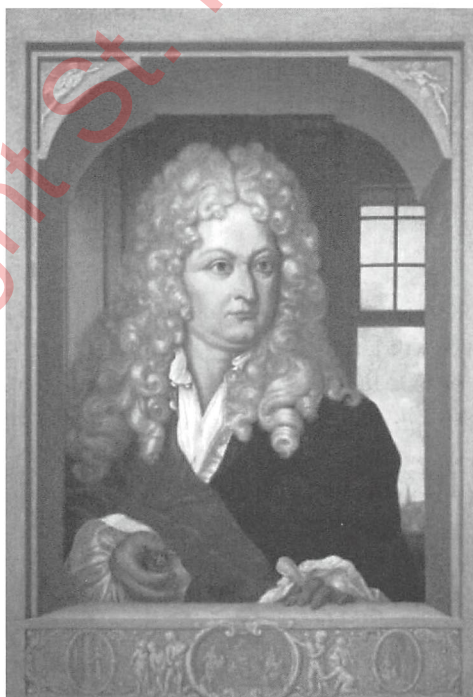
In de loop der eeuwen namen de adellijke heren een minder grote plaats in en er kwamen meer mannen "van het vak" in het bestuur van de polder.

Seclusie

Bij seclusie werden de weesmeesters uitgesloten van het aanwijzen van een voogd. Men bestemde bij testament dat de langstlevende of iemand anders de akte van aanneming van de voogdij tekende. Hierdoor kon men deling van de boedel voorkomen. Men kon de kinderen uitkopen door een berekend bedrag aan de weeskamer uit te keren of zelf te beheren. Hiervoor moest men een hypotheek nemen of twee borgen aanwijzen. Men wilde daarmee voorkomen dat de weeskamer zich met de boedel bemoeide. Tevens waren de kosten die de weeskamer in rekening bracht hoog en men wilde voorkomen dat de notabelen teveel inzicht in familiezaken en financiële zaken zouden krijgen. Sommige bronnen suggereren dat het bij het beheren van het geld niet altijd eerlijk aan toe gegaan zou zijn.

De wezen

De weeskamers waren niet alleen verantwoordelijk voor volwezen (minderjarigen zonder ouders) maar ook halfwezen (waarvan een ouder was overleden). Meerderjarig of mondig waren jongens vanaf 25 jaar en meisjes vanaf 20 jaar. Zodra deze minderjarigen trouwden werden zij automatisch meerderjarig. Jongens konden ook van de overheid een verklaring van meerderjarigheid krijgen. Dit werd handlichting genoemd.

Weesmeester Gerard
Dirk van Egmond van
de Nijenburg
(1646-1712),

Rechts:
een weesmeisje

De voogden

De voogden waren meestal de langstlevende ouders. Mochten er geen ouders meer zijn, dan hadden de weesheren ook de mogelijkheid om voogden voor de kinderen te kunnen aanwijzen.

In 1804 werd twee keer de heer Pieter Sijp vermeld. Hij wordt in november samen met Jacob Seven uit Zuidermeer de voogd van vier kinderen. De ouders waren Cornelis Schuitemaker en Trijntje Pietersz. Ieder kind had van vaderszijde recht op 50 gulden.

In december 1804 werd dezelfde Pieter Sijp, samen met Arien Leegwater uit Hensbroek voogd van twee kinderen. De ouders waren Albert Groot en Maartje Groot. De kinderen hadden elk recht op 3 gulden van moederszijde.

Er zijn ook voorbeelden dat ooms en verdere familie het geërfde vermogen van weeskinderen aan de weesmeesters overhandigden, opdat het in veilige handen kon blijven.

De voogden hadden ook recht op een te-

rugbetaling van de gemaakte kosten.

De financiële kant

Vaak deed de langstlevende ouder een uitkoop aan de kinderen. Het geld werd tegen rente belegd of uitgeleend. Dit gebeurde niet altijd, om de boedel bijeen te houden. Een goed voorbeeld was het verschijnen van Trijntje Jacobs Groot en haar schoonvader op 27-12-1757 voor de weesheren. Trijntje's man was zonder testament overleden en zij had een dochtertje van drie en een half jaar. Moeder en schoonvader waren overeengekomen dat de moeder volledige opening van zaken hoorde te geven, het kind te zullen onderhouden, opvoeden en grootbrengen tot zij ofwel meerderjarig was dan wel eerder zou huwen (dit is een standaardformule in heel veel documenten).

Voor het grootbrengen en de (lijf) kleding van het kind ontving zij van haar schoonvader een som van 300 Gulden. In ruil kreeg de grootvader van het kind de beschikking over een woning met 22 ½ morgen land aan de Middenweg dat later zou moeten overgaan in het bezit van de kleindochter. Hiermee was voldaan aan de vaderlijke erfportie en de moeder kon de rest van de boedel behouden.

Een andere mogelijkheid om het vermogen van het kind zeker te stellen was: grootouders of ooms tot voogden te benoemen. Deze hadden dan de plicht om aan de weesheren openbaarheid te geven hoe zij omgingen met de erfenis van de kinderen. Uit de bronnen wordt duidelijk dat een erfenis een bedrag kon vertegenwoordigen van enkele gulden tot vele honderden gulden.

De familie Gootjes

In 1809 verschenen Jan Spaan uit Heerhugowaard, Jan Gootjes uit Akersloterwoude en Jan Rus uit Oudkarspel voor de weesheren. Zij vertegenwoordigden de belangen van drie minderjarige kinderen uit een gezin van vijf van de in 1804 overleden Pieter Gootjes en Liesbeth Heylis.

Aan deze kinderen werd een vermogen nagelaten van een totale som van 17.519 gulden, 11 stuivers en 14 penningen. Aan de

Napoleon Bonaparte
1769 - 1821

twee meerderjarige kinderen werd toen hun gedeelte van het vermogen uitbetaald, maar de rest werd beheerd door Mr. Schellink-hout uit Oudorp (die trouwens ook jarenlang als weesmeester in Heerhugowaard optrad). Door zijn overlijden werden de weesmeesters alsnog verantwoordelijk voor de rest van het vermogen. De resterende 10.555 Gulden waren als volgt belegd:

1 hypotheekbrief voor een woning met 30 Morgen land van Janneke Meijus, weduwe van Jan van der Linden: waarde 5600 gulden

1 hypotheekbrief van Dirk Klaas over drie stukken land in St. Pancras: waarde 800 gulden

1 obligatie of lening aan Jan Rus (een van de voogden) : waarde 1500 gulden

1 obligatie aan Heerhugowaard: waarde 2000 gulden

1 obligatie aan Arien Oudejans : waarde 2000 gulden

1 obligatie aan Teunis Gras: waarde 500 gulden

En een restant in contanten van 1755 gulden

Het einde van de weeskamers

Door de invoering van de Code Civil (Code Napoleon) komt er in 1811 een einde aan de weeskamers.

Ze werden in de wetgeving niet genoemd

en mochten dus geen nieuwe voogdijzaken meer aannemen. De taken werden overgenomen door rechterlijke organisaties die het zogenoemde voogdijrecht regelden. De laatste buitengewone vergadering van de schepenen, baljuwen en weesmeesters in Heerhugowaard werd gehouden op 1 maart 1811. Men werd gesommeerd om alle charters, papieren en aktes aangaande de Heerhugowaard over te dragen aan de heer Verschuur in Hoorn. De secretaris van Heerhugowaard plaatste deze papieren in een kist en deze werd verzegeld en overgedragen.

Pas in 1835 zijn de weeskamers openbare inrichtingen. In 1852 werden de weeskamers geliquideerd en de nog openstaande zaken moesten afgehandeld worden. Men spoorde de eigenaren op van wie de weeskamers nog iets in beheer hadden. Deze hadden na hun meerderjarigheid geen aanspraak op hun eigendommen gemaakt. Hiervoor moest de administratie van de weeskamer bij een commissie ingeleverd worden. Als men de rechtmatige eigenaren niet kon opsporen, vervielen geld en goederen aan de staat.

De commissie werd in 1880 opgeheven en de administratie ging terug aan de desbetreffende stad.

Op het artikel Grof- en hoefsmeden in De Waard van Henk Komen in de vorige Overhaal kwam de volgende aanvulling van Th. Floris:

Zijn ouders namen in 1955 de smederij van Herman Disselhorst over en zijn daar tot 1968 blijven wonen. Hij deed smidswerk maar repareerde ook fietsen en brommers. In De Noord was Jac. Floris vooral bekend onder zijn schuilnaam Jaap Versier

GROOT EN KLEIN BETHLEHEM AAN DE GROENEDIJK

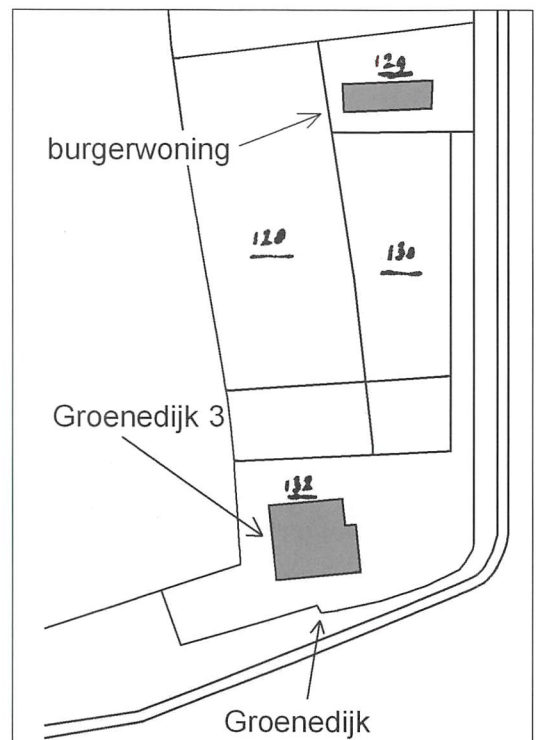
Tekst; Henk Komen

Wie was Jacob Zuurbier (1797-1857) en waar stond zijn boerderij met de naam *Groot en Klein Bethlehem*? We komen Jacob tegen als kiesgerechtigde in 1850 in de toenmalige nog zelfstandige gemeente Veenhuizen (nu onderdeel van Heerhugowaard). Alleen lieden die een bovengemiddeld bedrag aan belasting betaalden, mochten in die tijd bij verkiezingen hun stem uitbrengen. Daartoe behoorde Jacob Zuurbier. Hij was met f 126 zelfs de hoogste betaler in Veenhuizen. Tot 1854, toen Veenhuizen samengevoegd werd met Heerhugowaard, was hij wethouder van Veenhuizen. Verder wordt hij genoemd als *'veehouder en eigenaar van de boerderij en woonhuis Groot en Klein Bethlehem, ten westen van de Waardijk te Veenhuizen'*. Maar waar lag Groot en Klein Bethlehem? Uit kadastraal onderzoek blijkt dat hij zowel de boerderij Groenedijk 3 als Groenedijk 9 bezat. Er heeft een huisje bij de boerderij Groenedijk 9 gestaan. Dit huisje is gesloopt in 1934. Zou dat het woonhuis zijn bij de boerderij die Jacob Zuurbier volgens de archiefgegevens in bezit had? In het derde deel van de serie 'Stolpboerderijen in Heerhugowaard', welke vorig jaar verscheen, concludeer ik op grond van deze gegevens dat de boerderij Groenedijk 9 de naam droeg van Groot en Klein Bethlehem. Simon P.A. Zuurbier uit Castricum maakte mij, na het verschijnen van deel III, attent op nieuwe historische gegevens die hij betreffende zijn familie had achterhaald. De geschiedenis van de beide boerderijen Groenedijk 3 en 9, voor de periode dat die in het bezit waren van Jacob Zuurbier, dient naar aanleiding van deze nieuwe gegevens te worden herschreven. Ik ben Simon dan ook zeer dankbaar dat hij met zijn gegevens mij instaat heeft gesteld een nieuw licht op Groot en Klein Bethlehem te laten schijnen.

Lange tijd was de boerderij Groenedijk 3 de enige bebouwing aan de Groenedijk.

Voor 1682 stond hier al een stolp. Groenedijk 9 is van latere datum. Deze zien we pas op de eerste kaarten van het kadaster uit omstreeks 1810. Eigenaren van Groenedijk 9 waren toen Catharina Pater (1782-1842) en haar man Jan Groenveld (1783-1836). Na het overlijden van haar man verkocht Catharina Pater in 1839 haar boerderij Groenedijk 9 voor f 6.039 aan Leendert Guiljam (1802-), een zeer vermogende patriciër uit Hoorn. In 1855 verkocht hij Groenedijk 9 met de bijbehorende twintig hectare land voor f 17.267 aan Jacob Zuurbier die in 1824 met Maartje Klaver (1800-1827) was getrouwd. Maartje overleed in het kraambed bij de geboorte van Cornelis (1827-1850). Jacob hertrouwde in 1830 met Grietje Rood (1797-1871). Uit dat huwelijk werden zes kinderen geboren.

Jacob Zuurbier was een zoon van Cornelis Zuurbier (1749-1807) en Trijntje Kieft uit de Schermer. De familie Zuurbier was al generaties lang actief als boer in die polder. Jacob vertrok naar Heerhugowaard. Maar

De stolpboerderij Groenedijk 3 was lange tijd de enige boerderij aan de Groenedijk.

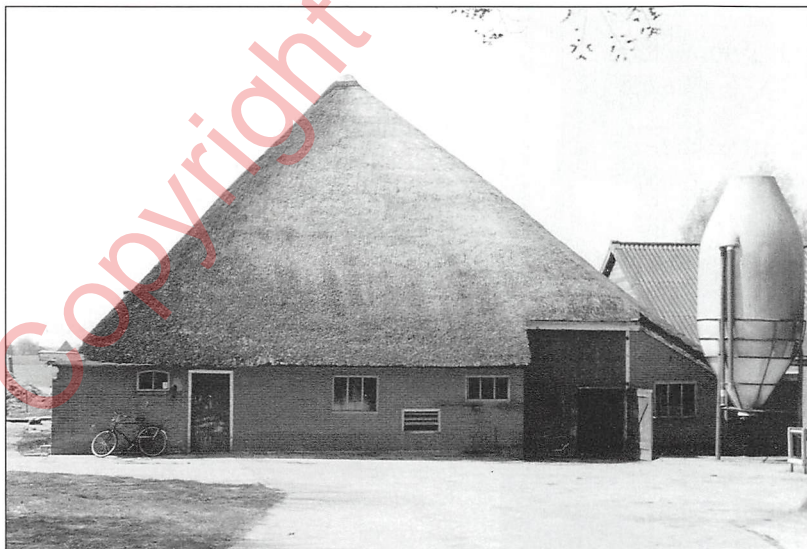
Vóór 1683 stond hier al een stolp, welke in 1764 werd vervangen door de huidige boerderij. Het woongedeelte zat links aan de westzijde en de Groenedijk liep toen om de boerderij heen. Noordelijk lag de arbeiderswoning

Groenedijk 5 die bij de boerderij behoorde. De boerderij droeg de naam Groot Bethlehem en de arbeiderswoning Klein Bethlehem.

op welke boerderij woonde hij? Het kadastrer meldt een scheiding en verdeling van de boedel van Jacob Zuurbier in 1852. Daarin wordt zijn bezit genoemd een boerenwoning en schuur te Veenhuizen. Dat moet een andere boerderij zijn dan Groenedijk 9, want die koopt hij pas drie jaar later in 1855. Van Simon Zuurbier uit Castricum ontving ik uit zijn familie archief een acte uit 1827 (dus voordat het kadastrer ontstond). Deze acte van notaris Nicolaas Sienes te Schermerhorn vermeldt dat Pieter Verwer, landman in Veenhuizen en weduwnaar van Neeltje Bakker, voor f 5.639 aan Jacob Zuurbier verkoopt 'een huismanswoning genaamd Groot Bethlehem, nummer 21 en een huismanswoning genaamd Klein Bethlehem, nummer 22'. Bij deze koop wordt Jacob Zuurbier landman genoemd wonende in Heerhugowaard. Over de ligging van de hier genoemde huisnummers 21 en 22 (dit is de oudste huisnummering van Veenhuizen daterend uit de Franse tijd) staat in de akte aangegeven dat de panden naast elkaar liggen en aan de oostzijde worden belend door de Waarddijk (nu Groenedijk) te Veenhuizen, waarbij Klein Bethlehem ten noorden ligt van Groot Bethlehem. De enige boerderij die hiervoor in aanmerking komt is Groenedijk 3, want ten noorden ervan en aangrenzend lag toen al de huidige woning Groenedijk 5.

De huidige boerderij Groenedijk 3 wordt niet meer bewoond en is alleen nog als veestalling in gebruik.

De volgende reconstructie is nu mogelijk.

De twee oudste kinderen van Jacob Zuurbier werden geboren in 1825 en 1826 in de gemeente Heerhugowaard, terwijl zijn derde kind in 1827 in de gemeente Veenhuizen werd geboren. Jacob Zuurbier zal vanaf zijn huwelijk in 1824 met Maartje Klaver ergens in Heerhugowaard hebben geboerd. Waar dat was, is tot nu toe niet bekend. In 1827 kocht hij de boerderij Groenedijk 3 met de naam Groot Bethlehem en het ernaast liggende woonhuis Groenedijk 5 met de naam Klein Bethlehem. De verkoop door Pieter Verwer zal te maken gehad hebben met het overlijden van zijn vrouw in datzelfde jaar. In het bevolkingsregister staat vermeld dat zijn vrouw Neeltje Bakker (geboren plm. 1750) op 17 januari 1827 overleed, nalatende vijf meerderjarige kinderen en vier kinderen van een overleden zoon en dat zij bij overlijden woonde op huisnummer 22. Dat is het woonhuis Groenedijk 5. Gezien de leeftijd van Neeltje Bakker, woonde zij met haar man Pieter Verwer waarschijnlijk als renteniers in de burgerwoning Groenedijk 5, die Klein Bethlehem werd genoemd. Pieter Verwer zal Groot Bethlehem (de stolp Groenedijk 3) wel verpacht hebben totdat Jacob Zuurbier deze kocht en er ging boeren. Jacob zelf verhuurde vervolgens na het vertrek van Verwer de woning Klein Bethlehem (Groenedijk 5) aan Pieter Hittema (1805- plm. 1876) en zijn vrouw Antje Winter (1800-1830). Hun zoon Jan Hittema werd in 1829 op Klein Bethlehem geboren. Later verhuisde het gezin Hittema naar een woning aan Het Verlaat. Zeer waarschijnlijk is Jacob Zuurbier altijd op de boerderij Groenedijk 3 gebleven en heeft hij de boerderij Groenedijk 9, nadat hij deze in 1855 kocht, verpacht. Hij is dus zelf nooit pachter geweest op Groenedijk 9, zoals in het Stolpenboek staat vermeld. Na het overlijden van Jacob Zuurbier in 1857 erfde zijn zoon Pieter Zuurbier (1826-1911), zowel Groot en Klein Bethlehem als de boerderij Groenedijk 9.

De oudste stolp aan de Groenedijk is Groenedijk 3 en deze had dus de naam Groot Bethlehem. Die stolp staat er nog.

De enkele jaren geleden gesloopte stolpboerderij Groenedijk 9.

Het is een grote boerderij met een dubbel vierkant. Er heeft in deze stolp aan de voorkant (westzijde) een steen gezeten met het jaartal 1764. Dat wijst op herbouw van een oudere boerderij, want op de kaart van Uitwaterende Sluizen uit 1682 staat Groenedijk 3 al ingetekend. De oorspronkelijke boerderij Groot Bethlehem dateert dus van vóór 1682. De boerderij Groenedijk 9 is jonger. Die zien we pas op de eerste

Het gezin van Cornelis van Diepen en Neeltje Bos voor het woongedeelte (westzijde) van de toen nog bewoonde stolpboerderij Groenedijk 3. Op de foto uit 1948 staan, achter v.l.n.r.: Alie, Annie, Dirk, Jan (met baret) en Greet. Midden v.l.n.r.: Corrie, pater Dirk van Diepen, moeder Neeltje Bos met op schoot Nellie, vader Cornelis van Diepen, missionaris Jan van Diepen en Jo. Vooraan v.l.n.r.: Riet, Nico, Kees, Jaap en Arie.

kaarten van het kadaster uit omstreeks 1810. De Groenedijk liep indertijd niet zoals nu, vanaf Groenedijk 3 rechtdoor naar de Veenhuizerkade, maar boog aan de zuidzijde om de stolp Groenedijk 3 heen in westelijke en vervolgens in zuidelijke richting naar de hoek Molenweg/Plempdijk. Het bewoonde deel van die stolp was naar het westen gericht. Op de topografische kaart van omstreeks 1840 zien we een groot bos liggen ten westen van de stolp vanaf de Groenedijk tot bijna de Veenhuizerweg. De bewoners van Groot Bethlehem (en Klein Bethlehem, Groenedijk 5) hebben heel lang tegen een bos aangekeken. Omstreeks 1870 werd dat bos gekapt en kon men vanuit de woonkamer van de boerderij naar de Veenhuizerweg kijken en mogelijk zelfs aan de horizon de Middenweg in De Noord zien.

Toen de Groenedijk rond 1915 rechtdoor werd getrokken, verviel het deel van de dijk ten zuiden van de stolp. De weg liep niet langer meer langs het bewoonde deel van de stolp, maar alleen langs de achterzijde. De boerderij Groot Bethlehem verloor haar woonfunctie in de tweede helft van de vorige eeuw. De reden was dat de woonkamer toen aan de verkeerde kant zat. Vanaf de Groenedijk gezien aan de achterzijde (westzijde). De oude stolp met zijn bijzondere naam werd veestalling en is dat tot op heden gebleven. De oorsprong van de namen Groot en Klein Bethlehem zal wel altijd onbekend blijven. Misschien heeft de boerderij oorspronkelijk Bethlehem geheten. Geen ongewone naam voor een boerderij. Die naam komt meer voor. Mogelijk werd na de bouw van de arbeiderswoning naast de boerderij de naam van de boerderij veranderd in Groot Bethlehem en kreeg de arbeiderswoning de naam Klein Bethlehem.

Bronnen:

*Ed Dekker, (1993). Veenhuizen van vroeger.
Henk Komen, (2011). Stolpboerderijen in Heerhugowaard, deel III.
Simon Zuurbier, Castricum. Diverse akten en gegevens familie Zuurbier.
Gegevens bevolkingsregister Heerhugowaard en Veenhuizen*

HARDNEKKIG "ONTUIG"

Rob Estoppey

Na de drooglegging werd de polder eeuwenlang geplaagd door hardnekkige onkruiden als distel, hoefblad en heermoes. Vooral de heermoes ook paardenstaart en unjer genoemd, was berucht. De plant verspreidt zich via sporen. Op open kleigrond kan de plant zich razendsnel uitbreiden. Hij kan zeer diep wortelen en was vroeger zeer moeilijk te bestrijden.

Bestrijdingsmiddelen bestonden niet. Bij schoffelen breken de planten en wortels in kleine stukjes die allemaal weer kunnen uitlopen. Het vee wil het nauwelijks eten en voor paarden schijnt het giftig te zijn. Ook de distel en het hoefblad gedijen snel op nieuwe braakliggende gronden dus in de net drooggelegde polder ontwikkelden al deze planten een enorme groeikracht. Het schijnt zo erg te zijn geweest dat sommige boeren "de spade staken" ofwel het land maar opgaven omdat de strijd tegen het "ontuig" niet te winnen was.

Rechts boven:
Geslacht *Equisetum*
Heermoes of paardenstaart, ook unjer genoemd

Ook nu kom je deze soorten in de Waard nog steeds volop tegen.

Links:
Geslacht *Tussilago*
Klein hoefblad

Rechts:
Geslacht *Carduus*
Distel

CORNELIS TROMP, ADMIRAAL EN HOOFDINGELAND

Henk Aandewiel

Hoe kwam onze zeeheld Admiraal Cornelis Tromp verzeild in de polder Heerhugowaard?

Bij de loting van de kavels op 20 juni 1631 in Alkmaar was ook Dieuwer Bicker aanwezig, de zuster van Andries Bicker, de Burgemeester van Amsterdam. Zij was getrouwd met Jan Jansz. van Helmond, maar tijdens de loting was zij al weduwe, haar man was gestorven aan de pest die in 1625 heerste in Alkmaar en Amsterdam.

Dieuwer verkreeg de kavels E11 en E12, welke te zien zijn op de kavelkaart van 1631 van Anthonis Metius en Baert Claesz..

Deze percelen, elk groot "15 Morgens Suyver Landt" (1 morgen = 0,85 ha) liggen aan de westzijde van de toenmalige "Hensbroecker Wegh", ter hoogte van de Oterlekerweg. Haar zoon Jan van Helmond wordt in 1655 genoemd als eigenaar van een boerenstolp op de eerste kavel, tegenwoordig Jan Glijnisweg 25.

Maar wat heeft onze Admiraal daarmee te maken?

Wel, Jan van Helmond was in 1644 getrouwd met Margaretha van Raephorst, maar kwam in 1665 te overlijden. Zijn weduwe hertrouwde twee jaar later met admiraal Cornelis Tromp, die zo eigenaar werd van de boerderij en in 1674 toetrad tot het polderbestuur als hoofd-ingeland. Zijn zwierrige handtekening stond dan ook in 1690 voor accoord onder de jaarrekening van het polderbestuur.

Voor Cornelis Tromp was het een verstandshuwelijk met de vier jaar oudere en schatrijke kinderloze Margaretha.

Hij was zojuist door de Staten-Generaal op non-actief gesteld na een conflict met admiraal de Ruyter, onder wiens bevel hij deelnam aan de Tweedaagse zeeslag (4-5 augustus 1666) tegen de Engelsen en Franse vloot. Tromp versloeg de Britse achterhoede, maar had zich met zijn eskader zover van de in het nauw gebrachte hoofdmacht van de Ruyter verwijderd, tegen diens bevel

in, dat hij die niet meer te hulp kon komen. De Ruyter verweet hem daarom de nederlaag. Tromp moest zijn opwachting maken op het vlaggeschip, "de Zeven Provinciën", en werd, in het bijzijn van een groot aantal schepelingen door de Ruyter voor 'schelm' uitgescholden en van zijn schip verwijderd. Hij verbood hem ooit nog een voet op de "Zeven Provinciën" te zetten.

Cornelis Tromp werd in Rotterdam gedoopt op 3 september 1629 en was de tweede zoon van onze grote zeeheld "Bestevaer" Maarten Harpertsz. Tromp van wie hij het vak als zeeofficier leerde. In 1653 werd hij benoemd tot schout-bij-nacht bij de Admiraliteit van Amsterdam na de zeeslagen bij Elba en Livorno.

Cornelis Tromp was in alles het tegenovergestelde van de Ruyter, als zoon van "Bestevaer" en telg uit een belangrijke regentenfamilie stond hij aan de zijde van de Oranjegezinden en Willem III, daarnaast was hij echter een eigengereid man, een opschepper, drinkebroer en bedrieger.

De Ruyter was een zoon van het volk, die op eigen kracht een van de hoogste posities

Rechts:
Cornelis Tromp
1629 - 1691

in de Republiek der Verenigde Nederlanden had bereikt, die van luitenant-admiraal-generaal van de vloot. Hij was recht door zee, wars van elk eerbetoon en een republikein die pal achter de raadspensionaris Johan de Witt stond.

Tromp zal niet zo erg vaak op de boerderij aan de Hensbroecker Wegh geweest zijn, Margaretha had een fraai landgoed in 's-Gravenland, waar Cornelis steeds vaker zijn toevlucht in de drank zocht.

Constantijn Huygens dichtte over hem:
*Hij sitt op 's-Gravenland, die 't scheep veel wond'ren dee:
 Hij waer veel dienstiger, dunckt mij, op 's Graven Zee.*

In 1672 keerde het tij, Lodewijk XIV van Frankrijk viel de Republiek binnen, de gevangenis in 's-Gravenhage werd in opdracht van Tromp bestormd en de gebroeders de Witt door het 't gepeupel'gelyncht. Een verzoening met de Ruyter kwam tot stand door bemiddeling van Stadhouder Willem III en diens belofte dat Tromp de Ruyter zou opvolgen als opperbevelhebber van de vloot na diens dood. Ondanks zijn pro-Engelse instelling vocht Tromp tijdens de 3e Engelse oorlog bij Schooneveld en Kijkduin onder de Ruyter tegen de Engelsen. Na de vrede van 1674 werd hij door de Engelse koning Karel II in de adel-

stand verheven!

Tromp werd in 1676 opperbevelhebber van de Deense vloot en benoemd tot Ridder van de Witte Olifant. Hij versloeg de Zweedse vloot en werd door Christiaan V van Denemarken verheven tot Graaf van Syllisborg!

Bedenk dat hij in die tijd ook nog hoofd-ingeland van de polder Heer-Huyghen-Waert was!

Pas op 6 februari 1679 werd hij eindelijk dan luitenant-admiraal-generaal van de Republiek, de Ruyter was in 1676 bij Syracuse gesneuveld. Na 5 jaar werd hij opgevolgd door Cornelis Evertsen als opperbevelhebber.

Margaretha stierf in 1690 en Cornelis Tromp zelf op 26 mei 1691, zijn lichaam en geest aangetast door drank en wroeging. Hij werd begraven in de familiegrafkelder te Delft.

De boerderij op Jan Glijnisweg 25 kreeg in 1905, na vele omzwervingen, als eigenaar Cornelis de Moel, zijn kleinzoon Gerrit, de huidige bewoner, trouwde met Margaretha, namen uit een roemrucht verleden! Door de nieuwbouw rondom de boerderij is er nu geen boerenbedrijf meer.

Cornelis Tromp was tot zijn dood hoofd-ingeland van de polder, misschien wel de meest flamboyante en beroemdste, er is echter geen straat, plein of school naar hem genoemd, een vergeten "Waardig Heer" ? In de telefoongids van Heerhugowaard komt de naam Tromp 29 keer voor, dus heeft hij kennelijk meer zijn stempel op de bevolking gedrukt dan men zou denken!

Nederlandse schepen op de rede van Texel; in het midden de 'Gouden Leeuw', het vlaggeschip van Cornelis Tromp.

Geschilderd door Ludolf Backhuysen

Dit artikel is eerder verschenen in de Koerier.

Bronnen: "Stolpboerderijen in Heerhugowaard" van Henk Komen

"De Heerhugowaard" van J.J.Schilstra

WIE, WAT, WAAR....?

In deze rubriek weer een paar foto's uit ons archief waarvan we niet weten waar of wanneer ze gemaakt zijn.

Al u iets herkent bel ons dan;
tel 072 - 5713293 of mail naar
historisch.heerhugowaard@quicknet.nl

*Winkeltje van Jb. de Beurs.
Kruidenierswaren, huishoudelijke artikelen en bruinkolen en briketten
Was dit in Heerhugowaard?
Referentiernr. Vu 63*

2 foto's van een nieuwbouwwijk in aanbouw

*Referentiernr. foto boven Vu 54
foto onder Vu 70*

*Op de foto onder staat links een bedrijfsgebouw met rechts een woning.
Wie weet waar dit is?
Referentiernr. Vu 89*

RIET, RIJSHOUT EN SPIEGELEND WATER

Tekst en beeld; Ton Schotten

Er worden regelmatig artikelen gepubliceerd over wat men noemt ; Het Hollands Landschap.

Het gaat dan vaak over de westelijke gebieden in ons land. Daar moet je wezen om te kunnen zien hoe zeer land en water de ligging hebben bepaald van huizen, schuren, kerken en openbare gebouwen. Net als men lang geleden al rekening moest houden met de plek van terpen, vliedbergen, dijken, weiden en akkerland langs een meer of rivier landinwaarts.

Op waterrijke plaatsen zal onze aandacht niet zelden worden getrokken door het z.g. rietland. Riet is een overbekende plant die van natte voeten houdt en op tal van plaatsen het natuurbeeld verfraait. Riet komt in ons polderland volop voor langs de waterkanten. Eenmaal gemaaid, gebost verzameld en gedroogd is deze plant al eeuwen lang van groot nut als dakbedekking, windkering en isolatiemateriaal. Daarnaast is deze plant ook van belang als broed- en schuilplaats voor een groot aantal vogelsoorten als riethen (meer bekend als waterhoen), rietgors,

rietzanger en rietgans.

Rietland is vaak moeilijk begaanbaar, al helemaal niet in de buurt van open water. Het komt voor dat losse stukken, z.g. riet-schoten, op drift raken en zo door de wind naar elders verhuizen. Dit verschijnsel doet zich echter niet gauw voor wanneer het riet in een vastere, meer kleihoudende grond wortelt. Enkele boomsoorten, vaak els en wilg, houden er ook wel van met hun voeten in of vlakbij water te staan. Het belang van dergelijke bomen is dat ze b.v. de dijkvoet versterken en ook nog mooi rijshout (jonge buigzame twijgen) leveren. Van dit z.g. geriefhout werden vooral vroeger werden b.v. manden gevlochten en bezems gemaakt. Van de wilgentakken worden ook al eeuwenlang, en nog steeds, zinkstukken gemaakt als versterking van waterbouwkundige werken.

Riet en water; volop aanwezig ook in en rond de Waard. Zo gewoon dat wij het vaak nauwelijks beseffen maar het heeft nog steeds een belangrijke functie.

In het oude Noord-Hollandse landschap staan de huizen nog vaak tot hun wenkbrauwen in het riet

HET RIJK DER DUIZEND EILANDEN

Tekst: Jan Swart

Jan Swart, jarenlang voorzitter van de Vereniging van Vrienden van het Poldermuseum in Heerhugowaard, heeft al heel wat artikelen voor de Overhaal geschreven. De redactie kwam tot de ontdekking dat dit verhaal uit 2005 nog nooit gepubliceerd is in ons magazine. Het gaat dan wel over een buurgemeente maar het geeft een mooi beeld hoe het er vroeger in onze regio aan toe ging en welke veranderingen er hebben plaats gevonden.

Inmiddels behoor ik tot de laatste generatie, die deze streek nog in zijn oorspronkelijke toestand heeft gekend. Mijn grootouders van vaders kant, opa en opoe Swart, woonden in Zuidscharwoude. Zij vonden het schitterend als mijn zus en ik (de enige kleinkinderen) een paar dagen kwamen logeren en deden hun mogelijke best om het ons zo goed mogelijk naar de zin te maken. "Opa, gaan we duikers zoeken?", was veelal onze vraag. En opa nam dan een schuitje mee van het werk. Hij was transporter bij de groente- en aardappelpexportfirma Slot & Bonnet. Hij zorgde er daarbij voor, dat de door de firma gekochte kool, uien en aardappelen per trein of auto naar de klanten vervoerd konden worden. "We gaan Om de West", zei Opa. Langedijkers spraken in die dagen (we

Het Duizend Eilandenrijk voor de verkaveling

spreken over het eind van de jaren '30) over: "Om de West", of "Om de Oost". De benaming Duizend Eilandenrijk werd, zoals over het algemeen bekend, ingevoerd in en na de oorlog, toen tijdens de vele bombardementsvluchten naar Duitsland de koers werd bepaald door het unieke landschap, waar ze overheen vlogen. In 1943 kregen wij, als opgroeiende tieners, te maken met het waterrijke gebied, doordat wij via de toen hier en daar nog erg smalle Dorpsstraat naar de Ulo in Noordscharwoude (Dullemond) fietsten. Deze school voor vervolgonderwijs was de enige school die in de bezettingsjaren nog open was. Wat nu de Voorburggracht is, was destijds een vaarweg, die de gelegenheid bood om met de koolschuit achter de huizen van de Dorpsstraat te komen. Veel van deze huizen hadden een koolboet (voor de bewaarkool) achter aan het huis vast gebouwd. Ik herinner me, dat er bepaalde periodes in het jaar waren, waarin gedeeltes van deze vaart vol lag met dikke kroos en flap. Ook was duidelijk te merken als de uien weinig geld opbracht. De vaart dreef dan vol met uien, die soms een kwalijke geur verspreidde.

Kilometers kloeten

In die tijd was het 's morgens een ware uittocht van kloetende tuinders, die onderweg waren naar hun akkertje om de West. Om dat te bereiken was soms niet zo erg eenvoudig. Zo'n akkertje kon gauw een aantal kilometers van huis liggen. Minder prettig was dat op regenachtige dagen. Er stonden geen schuurtjes, of wat je tegenwoordig nogal eens ziet, een oude caravan, op de akkers. Een optrekje van aardappelkisten met een summier dakje moest beschutting bieden voor de al te hevige regenbuien. Jan Dekker had voor dat doel een eenvoudig bouwsel gemaakt, waarvan het dak bestond uit, van huis meegebrachte, golfplaten. Op twee planken in het onderkomen konden precies vier personen plaatsnemen. Op een warme zomerdag, was daar ineens die onweersbui. Zorgelijk

had Jan, die die dag vergezeld was door zijn zoon, naar de lucht gekeken. *"Het ziet er niet best uit Jacob. Er komt onweer uit het oosten en dat gaat meestal hevig tekeer."* Niet veel later vielen de eerste spatten, die kort daarop overging in een hevige plensbui. Vader Jan en zoon Jacob zochten beschutting in hun schuilhutje en kregen kort daarop gezelschap van twee collega's, die op de tweede bank een plekje vonden. Terwijl het weerlichten niet van de lucht was en de donder hevig rolde, kwam ook Jan Visser nog met zijn schuitje aanvaren, in de hoop dat er voor hem nog een plekje in de hut zou zijn. Jan Dekker had hem al aan zien komen varen en riep hem toe: *"Jammer Jan, er is geen plek meer!. We zitten helegaar vol."* Jan Visser zag dat op dat moment ook wel. Maar toen het weerlicht een bijzonder felle flits liet zien, kwam hij ineens op een idee. Terwijl direct daarop de donder rolde, hief hij zijn kloet omhoog en liet die met een forse klap op het golfplaten dak terecht komen. *"Die is raak!"*, riep Jan Visser en verschikt sprongen de inzittenden van de schuilhut naar buiten. Het is duidelijk, dat er daarna voor Jan Visser alle ruimte was. Hoe het verhaal verder afliep is jammer genoeg niet bekend.

Openbare verkopeningen

De akkertjes, die deel uitmaakten van wat later het Duizend Eilandenrijk werd genoemd, hadden natuurlijk allemaal een eigenaar. Zij werden ook verkocht of gingen in eigendom over door vererving. In die tijd kwam het regelmatig voor, dat er vrijwillige openbare verkopeningen waren, waar de akkertjes werden verkocht. Dat vond altijd in een plaatselijk café plaats. De verkopeningen werden altijd druk bezocht en het was er daardoor gezellig. Bij dit soort verkopeningen moest een notaris aanwezig zijn. Die vertelde welk perceel er in de verkoop kwam. Daarna nam de afslager het woord van de notaris over en zette het perceel in: *"Wie heeft er fl. 1.000,- over voor dit gunstig gelegen akkertje?"* Als het goed was, volgde daarna een reactie uit de zaal van een ge-

gadigde, die die prijs wel wilde betalen. Daarna riep dan de afslager: *"Wie doet een hoger bod? Wie heeft er fl. 1.100,- voor over?"* Het was de bedoeling, dat de prijs op die manier zou oplopen en dat gelukte veelal. Totdat het oplopen van de prijs stopte. Er kwam geen hoger bod meer en de afslager riep:

"Eenmaal!..Andermaal! Voor de derde maal, waarna hij een ferme tik met een houten hamer op een tafeltje gaf. Daarmee was het pleit beslecht. De hoogste bieder was de koper. Of..., er zou gemijnd moeten worden. Want na een korte pauze met een kopje koffie, of wat sterkers, kwam opnieuw de afslager aan het woord. Hij vertelde nog een keer duidelijk wat dat gunstig gelegen akkertje "in opbod" had opgebracht, namelijk fl. 1.400,- en zei, dat hij boven deze prijs fl. 600,- zou zetten. Het was de bedoeling, dat er zo hoog mogelijk afgemijnd zou worden. De prijs waarop gemijnd werd, kwam boven op de prijs, die het akkertje in opbod had opgebracht. De afslager begon dus met een bedrag van fl. 600,- te noemen. Kwam er uit de zaal geen reactie, dan ging hij achtereenvolgens verder: "fl. 575,-..., om nog fl. 550,-" en ertussendoor: *"Denk om Uw mijnen!"*. Maar iedereen was zeer attent en tot aan zijn tenen gespannen.

Bovendien was het muisstil in de zaal. Totdat bij fl. 400,- ineens iemand uit de zaal *"Mijn!"*, riep. Dat werd de nieuwe eigenaar. Hij betaalde de fl. 1.400,-, die het akkertje in opbod opracht plus het bedrag waarvoor hij had "gemijnd", totaal zodoende fl. 1.800,-. De koper, die het hoogste bod had gedaan, was daarmee ontslagen van zijn koopplicht en had het zogenaamde "strijkgeld" (fl. 100,- of fl. 150,-) verdiend. We hebben het hier over vooroorlogse prijzen. Het was toen zeker de moeite waard "het strijkgeld" of "de plok" op te halen. Een andere zaak was het, indien er helemaal niet werd gemijnd. Dan werd de hoogste bieder de nieuwe eigenaar. Of hij dat wilde of niet. Hij was er, zoals men dat noemde "aan blijven hangen". Onder het publiek van een openbare veiling bevonden zich altijd

wel enkele "strijkgeldhaalders". Zij wilden er door een gokje te wagen wat beter van worden.

De vader van mijn moeders kant, opa Kuiper, was er altijd voor in om zo'n gokje te wagen. Hoewel hij werkzaam was bij de veiling N.M.B. en geen tuinder was, bood hij menigmaal mee, in de hoop het strijkgeld te verdienen. Dat lukte vrij vaak wel, maar uiteraard ook wel eens niet. Zodoende was Jan Kuiper de eigenaar van een akkertje hier en een akkertje daar. De akkers bewerkte hij niet zelf, maar dat was geen probleem. Er was altijd wel iemand, die wilde pachten. Zo verhuurde hij twee naast elkaar gelegen akkertjes aan Brammer voor fl. 64,- per jaar. Nog een akkertje aan De Jong voor fl. 48,- en nog één aan Vlug voor fl. 52,-. Tegen de Kerst kwamen de pachters keurig op tijd de pacht betalen.

Dat ging jarenlang goed, totdat Jan Kuiper het tijdelijke voor het eeuwige verwisselde. Het bleek, dat de vrouw van Jan Kuiper, noch één van zijn kinderen precies wist welke akkertjes het precies betrof, of waar ze ergens lagen. Dat was geen probleem, zolang de pacht werd voldaan. Zwager Dirk Swart werd beschouwd als het meest administratief onderlegd. Daarom werd hij belast met het beheer van de onroerende goederen.

Deze foto is genomen vanaf de toren van de Koogerkerk.

We kijken naar het oosten, dus richting Heerhugowaard

“Ik hoef de akker niet meer”

Het was vlak na de oorlog, dat er een wijziging kwam in deze situatie. Met Kerstmis kwam pachter Vlug met de mededeling: *"Ik kom de pacht betalen en... ik hoef de akker niet langer meer"*.

Daar keek de familie even vreemd van op. Tot nog toe bestond er voldoende belangstelling, maar dat hield in één keer op. Het bleek al spoedig, dat er ook geen nieuwe gebruiker was te vinden. Dan moeten we het zelf maar gaan exploiteren, was het voorstel van de familie. Dat is moeilijk als je nog niet eens weet waar de akkertjes liggen. Nu was dat natuurlijk wel uit te zoeken. Duidelijk werd toen ook waarom de akkertjes niet meer in trek waren; ze lagen veel te ver weg.

Van de exploitatie in eigen beheer door groentehandelaren, boekhouders en ambachtlieden komt bij voorbaat niet veel terecht en dat klopte ook precies. De akkertjes bleven braak liggen.

Maar in dat geval begint er spontaan van alles op te groeien en zijn zaad te verspreiden naar de omgeving. Dat vonden de naburige tuinders niet zo leuk en dat lieten zij weten ook. Kortom, de familie zat met de akkers in de problemen.

"Maar", luidt het gezegde, "Als de nood op zijn hoogst is, is de redding nabij". Die redding deed zich voor in de vorm van een goedgekeurd Verkavelingsplan voor een groot gedeelte van de Langedijk. Voor de toen geldende prijzen van tussen de fl. 2.500,- en fl. 3.000,- gingen de akkertjes over naar de verkaveling en daar had iedereen vrede mee.

Gelukkig bleef er nog een gedeelte van het Duizend Eilandenrijk bestaan om de Oost. Op een gedeelte daarvan kwam de bestemming "Woningbouw" en werd op ieder eiland één of meer prachtige landhuizen gebouwd. Maar een gedeelte is nog helemaal oorspronkelijk, akkertjes met kool, aardappelen en uien.

LEDEN/DONATEURS PER SEPTEMBER 2012

Aalsmeer

C.P. Mul

Alkmaar

A. de Boer

M.J. de Boer

J.J. Groot

G. Kloosterman

P. Luken

J. van Langen

Regionaal Archief Alkmaar

P. Vlaar

L. Wagenaar

Australie

J. en A. Rietveld-Scholten

Bathmen

S. Vlaar

Bellingwolde

C.G.J. Jansen

Bergen (NH)

M.J.M. Kuyper-Burger

A. Vlaar

Blaricum

T. Buter

Broek op Langedijk

M. Hummel

K. Mulder

Canada

G. Tesselaar

Den Helder

G. Borst

Dordrecht

A. van Graft

Dronten

H. Reijne

Edam

M. Porte

Egmond aan Zee

J. Tjeertes

Haarlem

M. Groot

C.J.M. Keizer

Heemskerk

A. Borst

Heerhugowaard

W. Admiraal

T. Baas

G. Baijards

J.J.T. Bak

C.T.R. Bakker

N.T. Bakker

G. Balvers en Reus

B. Bankras

E. Bankras

R.T. Bankras

P. Beers

P.J.M. Beers

W. en R. Beers

N. van den Berg

Bibliotheek Heerhugowaard

H. Blauw

C. Blauw-Groot

M.J. Bleeker-Burger

A.J.. de Boer

W.H.L. de Boer

E.M. de Boer-Reus

A. Boezaard

W. Boonakker

H.P. Borst

J. Borst

J. Borst

R. Borst

S.J.C. Borst

S. Bosse

M. Bot

A.J. Botman

M. Bouwman-Timmer

M. Breed

J.C. Brink

S. Brink

J en H. Brink

M. van den Brink

J.J. Brinkman

J.J. Brode

P. Bunte

G.J. Burger-Hes

J. Bussen

P. Bijvoet

G. van den Bijl-Dillevoet

P. Cevat-Aengenhyster

C. Deken

C.J.M. Dekker

C.J.M. Dekker

J.A.M. Dekker

M. Dekker

T. en L. Dekker

P. Does

S. Doodeman

D. Drijver

E. Estoppey

R. Estoppey

T. Floris

W.A.J. Friethoff

Gemeente Heerhugowaard

D. en H. de Geus

J. Gootjes

J. Groen

J.W.A. Groen

K. Groenland

J. Groenveld-De Boer

J.A. Groenveld

J.C. Groenveld

A.J.A. Groot

B. Groot

B. en A. Groot

G.M. Groot

N.J. Groot

J. Groot

Jos Groot

W.N. Groot

M.B. Groot-Brand

A. Groot-de Boe

C.J. Grootjes

L. Güse

M.M. de Haan

S. de Haan

F. Hendriks

S.A. Hiddema

J. van 't Hoenderdaal

T. Hollenberg

H. de Hoog

A.M. de Hoog-Stet

J. Horrel

J. Huibers

H. Huijboom-Brouwer

N.H. Huisman

H. Jak- M. v.d. Heiligenberg

G.C. Jonker

T. Kaandorp

L.G. Kalma

Kamp Bouwbedrijf

M. Kamp-Suiker

E. Klaassen

A. Klercq

Kloosterboer

C. Kloosterboer

J.A.M. Kootker

Kluft en Buwalda

J. Kok

C. Komen

P. Komen

J. de Koning

C.W.M. Konijn

P. Konijn

Th. en A. Korfage

A.J.E. Kortekaas

A. Kuilboer

C. Kwint

P.A. Laan

R.M. de Lange-Vlaar

G.J. Langelaar

C.A.M. van Langen

R. van Langen

A. Leegwater

D. en G. Leegwater

Th. Leering

J. Limmen

N.M. Luken

P. Luken

M. Luken-Sluis

J.A.H. Luttkhuizen

J. van de Meeberg

J. Melten

C.C. Mertens

N. Mooij

M. Morsink

R.B. Mud

L. Mulder

Mul-de Boer

H. Munster

G. Naber-Groot

P.J. Neven

C.P.W. Offeringa

W. Oldenburg

S.C.M. Onderwater

't Ossenhoofd Dierenkliniek

M. Ottenbros-Koning

Ottenbros-Konijn

H.J.H. Overtoom

P. Overtoom

P.J.T. Overtoom
 D. Partiman-Stet
 C. Pluister
 L. Post
 F.N. Potter
 H. Rendering
 G.C.M. Rensen
 J. Renses
 B. van de Rest-Laan
 B. Roelofsen
 C.H.M. Rood
 H.S. Rood
 S. Rood
 Th. Rood
 Th. Rood
 A. de Ruyter
 J.W.C. van Schagen
 R. van Schagen
 P.M.T. Schellings
 L. Schoen-Boots
 Fa. P.G. Scholten
 P.G. Scholten-Kruijer
 K. Schoon-de Vries
 J. Schijf
 A. Schotten
 D. Schotten
 E. Schouten
 J.L.M. Schouten
 C. Schuit
 J. Seeboldt
 C. Smit
 N. Smit-van Dijk
 D. Snoek
 J.M. Snoek
 K. Snoek
 P. Snoek
 J. Stam
 P.M. Stam
 G. Stojanovic-van Ollefen
 G. Stoop
 S.J. Stoop
 J.P.M. van Stralen
 W. Th. van Stralen
 van Stralen-Burger
 G. Tamis
 P. Tamis
 A.M. Tamis-Laan
 T. Tamis-Magielsen
 M. Tepe-Edens
 A.A. Tesselaar
 J.C. Tesselaar
 P. Tesselaar
 J. Tjeertes
 M. van Tongeren
 W.J.M. Touw-Westendor
 J. Tromp
 J. Tromp
 C.M. Ursem
 T.J. Ursem
 W. Ursem
 A. Ursem-de Goede
 Vader-Wardenaar
 A. Veldman
 Veldman-Bakker
 A. Vendel

J.N. Vennik
 P. Verhoeven
 E. Vermeulen-Vegter
 M.G. Visser
 S. Vlaar
 P. van der Vliet
 J. van der Voort
 E. de Vries
 C.J.E.E.M. de Vries
 F.H.G.A.J. de Vries
 J. de Vries
 L. de Vries
 T. de Vries
 J.P.H. Vriesema
 J. Wagenaar
 J. Weel
 H. Weij
 Nic. de Wit
 V.N. de Wit
 W. Witte
 De Wolf
 W. Wolkers
 M. Wijnker
 G. Zijp-Braas
 A.. Zut
 C.J. Zut
 P.C. Zut
 J.A. Zut-Ursem
 C.G. Zuurbier
 I. Zuurbier
 N. Zuurbier
Heiloo
 A. en J. Kok en Kok-Kraakman
Hengelo
 W.M.J. Jak
Hensbroek
 de Boorder-blauw
 E. Dekker
 E. Groet-Beers
 N.A. van Schagen
Hoogwoud
 C. Modder
Hoorn
 G. Groot
 Tromp
Houten
 A. Gresnigt-Laan
Leiden
 R. Huisman-van Leeuwen
Limmen
 I. Oudhuis
 M. Valkering
Maastricht
 P.J. Dekker
Noord-Scharwoude
 E.M. Borst
 M.A. Hinl-Laan
 P. Kaan-Beers
 A. Leijen
Nijmegen
 A.C. van Rooij
Obdam
 R. Bleeker

W. Hoogzaad
 P.A. Luken
 G.A. Sprenkeling
 F. Stuijbergen
Oterleek
 F.K.S. Muller
Oude Niedorp
 A.G. Wijnker
Oudkarspel
 J. Luken
 R. Put-Luken
 A. Swart-Kooij
Schoorl
 M.F.C. Mol
Spanbroek
 G.W. Jak
Spierdijk
 F. Kok
Stompeteren
 F. van Harskamp
Ursem
 J. Wijnker
Veendam
 P.M. Blauw
't Veld
 B. van den Hoek-Praat
Waarland
 G. Beemster-Stoop
De Weere
 P. Groot
Wieringerwerf
 H.E. Komen
Westzaan
 C. Al-Renses
Winkel
 N. Zwemmer-Luken
Wognum
 A. Baas-Beers
Zaltbommel
 C.N.P. van Leeuwen
Ijmuiden
 A. Bal-Konijn
Zoetermeer
 F. en M. Groot
Zuid-Scharwoude
 D. Deken
 A. Groen
 J. Snoek
Zijdewind
 M.M. Meyering-Luken

Copyright St. Historisch Heerhugowaard